

DOMSTOL

ADMINISTRASJONEN

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007, Dep.
0030 Oslo

Deres ref

Vår ref.
200900722 - 66

Saksbehandlere
Moen

Dato
1.3.2010

HØRINGSUTTALELSE TIL NY JORDSKIFTELOV

Domstoladministrasjonen (heretter DA) viser til departementets høringsbrev av 18. september 2009. Det vises også til departementets brev av 24. september 2009, hvor ny høringsfrist er satt til 1. mars 2010.

Nedenfor følger DA sin uttalelse til lovforslaget. DA har det overordna økonomiske og administrative ansvaret for jordskiftedomstolene. Vi har derfor innledningsvis valgt å foreta en oppsummering av de økonomiske konsekvensene av lovutkastet, og å meddele DA sitt syn på det videre lovarbeidet. Deretter vil vi i pkt. 2 komme med noen overordna betraktninger. Selve uttalelsen til lovforslaget, pkt. 3, følger lovforslagets kapittelinndeling. I pkt. 4 påpeker vi de totale økonomiske og administrative konsekvenser av lovforslaget. Tilleggsutredningene "Gebyrundersøkelsen i Jordskiftedomstolene" og "Økonomiske og administrative konsekvenser av ny rettsmiddelordning" er oversendt departementet i egen ekspedisjon, men hovedkonklusjonene i disse utredningene også er gjengitt i pkt 4.

I vår uttalelse brukes betegnelsene "jordskiftelov" om gjeldende lov og "lovutkastet" om departementets lovforslag. DA sine forslag til ny lovtekst er angitt i kursiv og på nynorsk.

1. Oppsummering av de økonomiske konsekvensene, og DA sitt syn på videre lovarbeid.

Lovutkastet innebærer en rekke økonomiske og administrative konsekvenser. Det er en forutsetning for en vellykket lovreform at disse midlene blir stilt til disposisjon for jordskiftedomstolene. Vi vil nedenfor presentere en oppsummering av de økonomiske konsekvensene. Nærmere omtale og begrunnelse omkring det enkelte punkt, omtales i punkt 4 i høringsuttalelsen. I punkt 1.2 vil vi redegjøre for DA sitt syn på det videre lovarbeidet.

1.1. Økonomiske konsekvenser av lovutkastet

Lovutkastet innebærer blant annet behov for nytt saksbehandlingssystem i jordskiftedomstolene. Ny lov vil ikke kunne tre i kraft før dette er på plass. I tillegg er det behov for kompetansetiltak og restansenedarbeiding.

Ny rettsmiddelordning ved jordskifte vil innebære både omstillingskostnader og varige kostnader for lagmannsrettene. I tillegg kommer økt lønn til jordskiftelagdommerne. De økonomiske og administrative konsekvensene av rettsmiddelordningen er utredet av DA. I tabellen nedenfor er det kun de økonomiske konsekvensene av arbeidsgruppas anbefaling som er presentert, altså at jordskifteoverrettene blir innkorporert i lagmannsrettene. DA er av den oppfatning av at det er naturlig å benytte jordskiftelagdommerens kompetanse også i ankebehandlingen av saker hvor tingrett og jordskifterett har parallell kompetanse, og i overskjønn hvor tingrett og jordskifterett har parallell kompetanse. DA er videre av den oppfatning av at det ved ankebehandling av jordskiftefaglige avgjørelser, *skal* retten settes med jordskiftelagdommer. Konsekvensene av DA sitt forslag til utvidet kompetanse for jordskiftelagdommeren er innarbeidet i de tallene som presenteres nedenfor.

Arbeidsgruppas forslag til nye gebyrregler innebærer en betydelig nedgang i gebyrinntektene i jordskiftedomstolene. Dette er også utredet nærmere av DA i en egen utredning. I tabellen nedenfor presenteres kun tallene fra denne undersøkelsen.

Tabellen nedenfor gir en presentasjon av de økonomiske behovene i millioner kroner. År -3, -2 og -1, er årene før loven trer i kraft, år 0 er året hvor loven trer i kraft. År 1, 2 og videre, er de etterfølgende årene etter ikrafttredelse.

Økonomiske konsekvenser av lovutkastet	År -3	År -2	År -1	År 0	År 1	År 2	Videre
Nytt saksbehandlingssystem for jordskiftedomstolene (se punkt 5.3)		8	8	2	2		
Kompetansetiltak (se punkt 5.4)			4	4			
Restansenedarbeiding (se punkt 5.2)	4	4	4	2	2		
Rettsmiddelordningen - omstillingskostnader				4,4			
Rettsmiddelordningen – varige kostnader				5,9	5,9	5,9	5,9
Rettsmiddelordning – økt lønn til jordskiftelagdommerene				1,4	1,4	1,4	1,4
Totale kostnader	4	12	16	19,7	11,3	7,3	7,3
Reduserte gebyrinntekter				-4,5	-4,5	-4,5	-4,5

Som vi ser at tabellen nedenfor utløser ny jordskiftelov et behov for økte ressurser til jordskiftedomstolene både i årene før ikrafttredelse og i årene etterpå.

DA vil anmode Landbruks- og matdepartementet (LMD) til å innkalle DA og Justisdepartementet (JD) til et møte hvor lovutkastets økonomiske og administrative konsekvenser drøftes nærmere.

1.2. Videre lovarbeid

DA vil innledningsvis peke på at det i lovutkastet er gjort en rekke forbedringer i forhold til dagens lov. Spesielt vil vi peke på at vesentlige deler av terminologien er gjort generell, og at den ikke ensidig er rettet mot landbrukseiendommer. Dette er en nødvendig endring i og med at loven gjelder for hele landet og for alle typer eiendommer.

I saker ved jordskifterettene er det mange selvprosederende parter. Det er bare i 1/3 av sakene at partene er representert ved advokat. Ny jordskiftelov må derfor være tilrettelagt for selvprosederende parter.

Å ivareta hensynet til selvprosederende parter innebærer blant annet at det må stilles særlige krav til loven med hensyn til oppbygging, systematikk og at den skal være lett tilgjengelig for brukerne av jordskifteretten. Lovutkastet er langt mer oversiktlig enn dagens jordskiftelov ved at man skiller mellom materielle og prosessuelle bestemmelser, med gjennomgående gode kapitteloverskrifter, og ved at hver bestemmelse har overskrift.

DA er imidlertid av den oppfatning av at deler av lovens kap. 3 – ”Jordskifte” og kap. 6 – ”Saksbehandlingsregler,” fremdeles fremstår som noe uferdig. DA vil særlig påpeke at saksbehandlingsreglene må utformes på en slik måte at hensynet til de selvprosederende partene blir ivaretatt. I utkastet § 6-1 er det gjort en generell henvisning til tvistelovens regler, som er gjort gjeldende ”så langt dei høver”. I tillegg gjengir man hele eller deler av den aktuelle bestemmelsen i tvisteloven direkte i lovutkastet. Saksbehandlingsreglene blir derfor uoversiktlige og vanskelig tilgjengelig, spesielt for de selvprosederende partene. DA savner også en gjennomgang og vurdering av konsekvensene av den valgte lovteknikk. DA er av den oppfatning av at det må nedlegges et betydelig arbeid med saksbehandlingsreglene både for å sikre kvaliteten og for gjøre disse reglene lettere tilgjengelig for brukerne. Det er grunn til å tro at dette arbeidet vil resultere i omfattende endringer. DA sine kommentarer til kap. 6 omtales nærmere i punkt 3.6.

Begrepsbruken knyttet til rettigheter i kap. 3 er noe upresis. Slik lovutkastet fremstår, innebærer dette at det er det rom for betydelig tvil og tolkning. Dette vil kunne lede til unødvendig mye prosess. Det samme gjelder begrepsbruken knyttet til verdsetting. I det videre lovarbeidet vil det også her måtte gjøres et betydelig arbeid.

DA har på vegne av LMD også utredet konsekvensene av forslag til nye gebyrregler og de økonomiske og administrative konsekvensene av ny rettsmiddelordning ved jordskifte. Begge disse utredningene viser at lovutkastet har til dels store økonomiske konsekvenser. Ingen av disse utredningene er gjort kjent for noen av høringsinstansene til ny jordskiftelov.

I forskrift av 2000-02-18 nr 108 - ”Instruks om utredning av konsekvenser, foreleggelse og høring ved arbeidet med offentlige utredninger, forskrifter, proposisjoner og meldinger til Stortinget,” heter det i punkt 5.5:

”Hvis høringsuttalelsene eller andre forhold fører til vesentlige endringer i saken som har vært til høring, skal den reviderte saken sendes de mest berørte instansene på ny høring. Det samme gjelder dersom omtalen av økonomiske, administrative eller andre vesentlige konsekvenser blir vesentlig endret etter høringsuttalelsene”

På bakgrunn av ovenfor nevnte forhold, og Regjeringens utredningsinstruks, vil DA anmode om at revidert lovutkast med tilhørende revidert høringsnotat, blir sendt ut på ny høring før saken oversendes til Stortinget for behandling. I tillegg vil DA anmode om at departementet knytter til seg fagkompetanse både med hensyn til jordskifteprosess og tvistelov i det videre lovarbeidet. DA vil strekke seg langt for å fristille slik kompetanse for departementet.

2. Overordna betraktninger på loven

Det bør være et overordna mål at ny jordskiftelov skal være både rasjonell og kostnadseffektiv både for den enkelte part og for samfunnet. Nedenfor vil vi derfor kommentere noen særlige forhold i relasjon til dette.

2.1 Servitutter og bruksretter

I dag kan spørsmål om avskipping og omskipping av rettigheter behandles både i henhold til servituttloven og i henhold til jordskifteloven. Høyesterett har slått fast at det vil kunne være ulike vurderingstema avhengig av om saken går etter jordskiftelov eller servituttlov. Dette er uheldig. Arbeidsgruppa har foreslått å ta ut reglene om avskipping og omskipping fra servituttloven, og plassere bestemmelsene i jordskifteloven.

DA ser det som en klar forbedring at jordskiftedomstolene får enda sterkere virkemidler til å håndtere servitutter og bruksretter. Dette er et område hvor jordskiftedomstolene innehar en særlig kompetanse både i forhold til de alminnelige domstolene og i forhold til lensmennene som behandler spørsmål knyttet til omskipping og avskipping av rettigheter. DA slutter seg derfor til forslaget til arbeidsgruppen når det gjelder behandling av servitutter.

Skulle LMD likevel velge å opprettholde bestemmelsene om omskipping og avskipping av servitutter i servituttloven, ber DA om at kompetansen til å ta stilling til disse spørsmålene, blir lagt til jordskifteretten. I det videre arbeid med loven må det fokuseres på at det er de samme vurderingstema som skal legges til grunn, uavhengig om saken fremmes med henvisning til servituttlovens bestemmelser eller i henhold til jordskiftelovens bestemmelser. Vi kommer nærmere tilbake til dette under pkt 3.3.

2.2 Rettsmiddelordningen

Arbeidsgruppa foreslår å inkorporere jordskifteoverrettene i lagmannsrettene. DA slutter seg til dette *under forutsetning* av at lagmannsrettene blir tilført jordskiftefaglig kompetanse, at det tilføres økte ressurser til lagmannsrettene i forbindelse med ny lov, og at lagmannsretten ved anke på jordskifteavgjørelser settes med og ledes av en jordskiftelagdommer.

Hovedbegrunnelsen for DA sitt standpunkt, er hensynet til brukerne. Arbeidsgruppas forslag innebærer at partene slipper å forholde seg til to ankeinstanser, og at man unngår å anke til feil instans. Det er videre grunn til å tro at man gjennom forslaget vil få en mer kostnadseffektiv og rasjonell ankebehandling enn ved dagens ordning.

For å sikre kvaliteten i de avgjørelsene som skal tas, bør man tilrettelegge for prosesser der man utnytter den nye fagkunnskapen som vil bli tilført lagmannsrettene. DA foreslår derfor at jordskiftelagdommerne gis kompetanse til å delta i behandlingen av alle ankesaker om grenser og tinglige rettigheter i fast eiendom, enten de er behandlet i jordskifteretten eller i tingretten i første instans. DA foreslår videre at jordskiftelagdommeren også må benyttes ved overskjønn uavhengig om saken kommer fra jordskifterett eller tingrett. DA vil komme nærmere inn på spørsmål om anke under punkt 3.8.

2.3 Gebyr ved jordskiftedomstolene

De overordna hensynene ved gebyr i domstolene, er både at det skal være en viss terskel for å gå til sak, samtidig som det skal gjenspeile rettens arbeid med saken.

På bakgrunn av en undersøkelse DA har foretatt i jordskiftedomstolene for avslutta saker i 2008, vil forslaget til nye gebyrregler innebære en betydelig nedgang i gebyr til jordskifterettene. Trolig innebærer dette en inntektsnedgang på mellom 4,5 og 5 millioner kr. pr. år.

DA er av den oppfatning at arbeidsgruppas forslag om å gå bort fra partsgebyr til rettsmøtegebyr er uheldig fordi terskelen for å gå til sak blir for lav, og fordi rettsmøtegebyr i liten grad gjenspeile jordskifterettens arbeid med saken. DA vil imidlertid komme tilbake til dette under punkt 3.7.

2.4 Fremmingsvedtak

Slik lovutkastet er utformet, vil dagens fremmingsvedtak falle bort. Dagens obligatoriske fremmingsvedtak har medført mye prosess og til dels store omkostninger for partene, i tillegg til at det har tatt fokus fra selve jordskifteløsningen.

Et grunnleggende prinsipp ved jordskifte, er at ingen skal lide tap ved jordskifte. Dette prinsippet er videreført i lovutkastet. Jordskifteretten må derfor på et tidspunkt i saken foreta en selvstendig vurdering om vilkårene for jordskifte er tilstede uavhengig av partenes påstander, jfr. utkastets § 3-4. DA er av den oppfatning av at denne vurderingen som hovedregel må knyttes opp i mot den avsluttende jordskifteløsninga. Dersom det blir anført at vilkårene for jordskifte ikke er tilstede, må jordskifteretten i henhold til utkastet ta stilling til om saken skal avvises av formelle årsaker eller fordi vilkårene jfr. §§ 3-2 og 3-3 ikke er tilstede.

Vurdering av vilkårene etter § 3-2 og § 3-3 er jordskiftefaglige og skjønnsmessige spørsmål. Som påpekt i punkt 2.2, er DA av den oppfatning at retten ved ankebehandling av jordskiftefaglige spørsmål, må settes med jordskiftelagdommer. Slik DA ser det, vil det derfor fremdeles være behov for å differensiere om en sak avvises av formelle årsaker eller om saken nektes fremmet fordi vilkårene i § 3-2 og § 3-3 ikke er oppfylt.

Dersom man fjerner dagens fremmingsvedtak er DA er av den oppfatning at det fremdeles vil være behov for å konstatere at vilkårene for jordskifte, jf. utkastet §§ 3-2 og 3-3, er tilstede. Når ingen protesterer vil dette kunne gjøres relativt enkelt, men det må fattes en formell avgjørelse på dette. Dette kan skje i form av en jordskifteavgjørelse. Utkastet reiser imidlertid en rekke spørsmål knyttet til disse problemstillingene, noe som vi vil komme nærmere tilbake til under den enkelte bestemmelse.

2.5 Teknisk personell i jordskiftedomstolene

I dag er det ca. 120 årsverk i jordskiftedomstolene som har teknisk bakgrunn. Deres innsats, bakgrunn og kunnskap er helt avgjørende for å få en effektiv og rasjonell saksbehandling i jordskiftedomstolene. Det tekniske personellet utreder saken for dommeren, utarbeider og presenterer de ulike alternativene for jordskifteløsning, bistår i verdsettingsarbeidet, registrerer og måler inn grenser. I mange jordskifteretter er ingeniøren også en viktig aktør i rettsmeklingen mellom partene. Dette har man meget gode erfaringer med. Ingeniøren er videre den i jordskifteretten som kanskje er mest i dialog med partene gjennom registreringsarbeidet. Ingeniøren bidrar i stor grad, gjennom samtaler med partene, til å holde konfliktnivået i sakene på et minimum. Ingeniørens arbeid fører til effektive og rasjonelle prosesser i jordskiftedomstolene, både for partene og samfunnet. DA ønsker derfor å understreke viktigheten av at det tekniske arbeidet fremdeles må være en integrert del av jordskifteprosessen.

2.6 Krav om forliksrådsbehandling

Arbeidsgruppa har på side 95 – 97 i høringsnotatet drøftet om jordskiftesaker bør starte opp i forliksrådet. Arbeidsgruppa konkluderer med at dagens ordning må videreføres, altså at det ikke skal være et krav om at sakene skal starte i forliksrådet før de kan behandles i jordskifteretten. DA slutter seg til arbeidsgruppens konklusjon og vurderinger. DA vil i denne sammenheng påpeke at forliksrådene er et meklingsorgan i første rekke i spørsmål av formuesrettslig karakter, typiske tvister er pengekrav mellom private. Forliksrådene er rene lekmannsorgan. Medlemmene i forliksrådet er derfor uten juridisk eller eiendomsfaglig kompetanse. Å bringe jordskiftefaglige spørsmål inn for et organ som ikke besitter nødvendig faglig kompetanse vil være både urasjonelt og ressurskrevende. For partene vil dette være et fordyrende mellomledd.

Et annet forhold er at dersom man skulle oppnå enighet i forliksrådet, for eksempel om en grense, vil dette likevel innebære at man enten må til jordskifteretten eller til oppmålingsavdelingen i kommunen for å få registrert og målt inn grensen. Det vil være mer rasjonelt å få brakt denne type saker direkte inn for jordskifteretten. Man får da en total behandling av saken, inklusive oppmåling, grensemerking og til slutt registreringer i de offentlige registrene.

DA er av den oppfatning at jordskiftedomstolenes totale behandling av saken, er rasjonell og kostnadsbesparende både for samfunnet og partene. Dette må videreføres i den nye loven.

2.7 Krav om oppmålingsforretning

Arbeidsgruppa drøfter også om det skal være grunnlag for å fremme krav om oppmålingsforretning etter matrikkellovens kap. 7, forut for behandling i jordskifteretten. Arbeidsgruppa har konkludert med at de ikke vil innføre et slikt krav. DA slutter seg også her til arbeidsgruppas vurderinger og konklusjon.

De kommunale myndigheten har ingen myndighet til å avgjøre en tvist om et grenseforløp. Dersom det er en tvist mellom partene vil oppmålingsmyndighetene kun registrere partenes påstander i matrikkelen. Deretter vil det være opp til partene å bringe spørsmålet videre,

enten til tingrett eller til jordskifterett. Et krav om at grensesaker skal starte hos den kommunale myndighet, vil kunne innebære et fordyrende mellomledd. Dette vil være både irrasjonelt og kostnadsdrivende for partene og samfunnet. I tillegg vil man også måtte regne med at konfliktnivået stiger som følge av en mislykket behandling i kommunen.

Den kommunale oppmålingsmyndighet har og skal ha en funksjon i å merke, måle og registrere grensene mellom partene. Det vil si at oppmålingsforretningen er et alternativ der grensene er klare, og formålet er å få disse registrert og sikret for ettertiden.

Kap. 3. Merknader til lovforslaget

I dette punktet følger DA sine kommentarer til de enkelte kapitler i loven. Merknadene følger samme oppbygning og rekkefølge som i lovforslaget.

3.1 Kapittel 1. "Formålet med lova, virkeområde og nokre definisjonar"

3.1.1 Generelle kommentarer

Dette kapitlet i lovutkastet har fått en moderne form, hvor man søker å gjøre loven mer tilgjengelig gjennom å definere formål, virkeområde og sentrale begreper som en innledning til resten av loven. I formålsbestemmelsen innføres nye begreper som skal avløse de gamle og godt innarbeidede formuleringer, så som "tenleg etter tid og tilhøva". DA støtter selve oppbygning av kapitlet, men er av den oppfatning at verken formål eller sentrale begreper kan sies å være godt nok gjennomarbeidet i lovforslaget. Formålet med loven fremstår som uklart.

3.1.2 Kommentarer til den enkelte lovbestemmelse

§ 1-1 Formålet med lova

DA mener lovutkastet på dette punkt må bearbeides ytterligere for å oppnå klarhet og entydighet.

Første ledd

I andre punktum vises det spesielt til grenser. Dette kan oppfattes dit hen at avklaring av grenser skal ha et særskilt fokus i loven og ikke være ett av mange verktøy. Dette punktet bør derfor tas ut av bestemmelsen. Bruk av formuleringen "mellom anna" bør unngås i en formålsbestemmelse

Andre ledd

Denne bestemmelsen er en noe omskrevet utgave av tvistelovens § 1-1, første punktum. DA stiller spørsmål ved om dette er en heldig lovteknikk. Forholdet til tvisteloven fremgår av lovutkastets § 6-1. Når man har valgt å omskrive formålsbestemmelsen i tvisteloven og ta denne inn som en formålsbestemmelse i jordskifteloven, kan dette oppfattes dit hen at ny jordskiftelov er en spesiallov i forhold til tvisteloven (lex specialis) og som derfor setter tvisteloven tilside.

§ 1-2 Virkeområde

Det er positivt at en egen bestemmelse om virkeområde tas inn i ny lov. DA mener imidlertid at man bør vurdere å føye til ”herunder vassdrag og sjø”. Ved en slik tilføyelse kan § 3-27 strykes.

§ 1-3 Definisjoner

Å innføre en egen bestemmelse med definisjoner er et godt grep i retning av å gjøre loven mer tilgjengelig og forståelig for brukerne. DA vil imidlertid stille spørsmål ved om det er akseptabel lovteknikk med henvisninger i definisjonsdelen jfr. forslagets bokstav i) og j).

b) Grensesak

Slik det her er formulert kan det forstås bare som selvstendig sak. Man bør ta inn en formulering om at grensesak også kan være en del av jordskiftesak. Henvisning utelukkende til kap 4. er således misvisende.

c) Rettsutgreiing

Det samme forhold som nevnt ovenfor under grensesak gjør seg gjeldende også m.h.t. rettsutgreiing.

f) Jordskifteløysing

Forståelsen av begrepet ”heil eller delvis løysing” bør forklares nærmere i særmerknadene til bestemmelsen, slik at det klart fremgår at jordskifteløysning innebærer at man løser det som er til behandling så langt det er mulig å løse dette. Dette innebærer at noen forhold kan forbli uløst. DA ber også departementet vurdere om det er heldig å bruke begrepet ”problem” i bestemmelsen. Dette kan i seg selv oppfattes som et eget tolkningsmoment, og stimulere til prosess på grunn av vidt forskjellige oppfatninger av ”problem”.

g) Jordskifteavgjerd

DA stiller spørsmålsteget ved om man i denne definisjonen har greid å favne alle avgjørelsestypene som kan være aktuelle i et jordskifte. Er for eksempel bonitering en type avgjørelse som burde vært tatt inn? Meningsinnholdet i formuleringen ”undervegs i saka” er vanskelig tilgjengelig, og kan føre tankene mot midlertidige avgjørelser. Det vises for øvrig til være merknader til denne bestemmelsen under pkt. 3.6.

h) Semjedom

Semjedom er en avgjørelsesform som skal benyttes når eksisterende rettstilstand skal fastsettes og det ikke foreligger tvist om et spørsmål. Semjedom skal forbeholdes de tilfeller der partene har gitt sin uttrykkelige aksept, enten skriftlig eller muntlig, eller at det foreligger skriftlig korrespondanse fra retten som partene ikke har respondert på. Definisjonen i lovforslaget er derfor upresis og det er uheldig at man viser til § 6-19, tredje ledd hvor man har samme definisjon.

DA ber departementet vurdere om det er andre sentrale begrep som burde ha vært tatt inn i denne bestemmelsen, så som ”tyngsler” og ”arealverdi”. Begge disse begrepene er tatt inn i loven uten at det er nærmere avklart hva som ligger i begrepene.

3.2 Kapittel 2. "Jordskifterettane"

3.2.1 Generelle kommentarer

I dette kapitlet foreslås det en rekke tiltak for å modernisere jordskiftedomstolen og ikke minst etablere fleksible løsninger. Vi vil her særlig fremheve fjerningen av utdanningsmonopolet ved UMB. Det utdannes i dag for få kandidater til å dekke de reelle behov etter denne type utdanning i arbeidslivet. Dagens rekrutteringssituasjon, særlig til dommerembetene, tilsier at dette er en viktig endring. Oppheving av monopolet vil også innebære at man kan rekruttere kandidater med en annen fagbakgrunn, som på sikt vil styrke jordskiftedomstolenes samlede kompetanse. Fjerningen av monopolet krever imidlertid en tettere dialog med aktuelle utdanningsinstitusjoner for å sikre at det utvikles en tilfredsstillende fagkombinasjon for fremtidige jordskiftedommere.

3.2.2 Kommentarer til den enkelte bestemmelse – forslag til endringer

Når det gjelder selve kapitteloverskriften ber en departementet vurdere om denne bør endres til "Jordskiftedomstolane". Selv om jordskifteoverrettene ikke vil være omfattet av begrepet etter ny rettsmiddelordning er det allikevel en generell oppfatning av man omtaler alle jordskiftedomstolene i flertall ved å bruke dette begrepet. Begrepet jordskifterett benyttes når man omtaler den enkelte jordskifterett. Departementet bes vurdere denne begrepsbruken i de deler av loven der dette er aktuelt, og da særlig i kap. 2.

§ 2-2 Talet på jordskiftedommarar og leiinga av jordskifterett

I bestemmelsens andre ledd videreføres jordskiftelovens § 7, andre ledd med enkelte språklige forbedringer. Bestemmelsen har samme innhold som domstollovens § 19, andre ledd. DA stiller spørsmål ved om det ikke her er tilstrekkelig med en henvisning til domstoloven § 19, andre ledd. Det samme gjelder også bestemmelsen i tredje ledd.

Når det gjelder fjerde ledd har DA ingen innvendinger til bestemmelsen. Det skal imidlertid gjøres oppmerksom på at DA i forbindelse med planlagt revisjon av domstoloven har foreslått at domstoloven endres slik at det skal være adgang til å oppnevne en fast stedfortreder.

§ 2-3 Jordskiftedommarfullmektigar

Her bør departementet vurdere å endre overskriften slik at man skriver jordskiftedommerfullmektig i entall. DA er tilfreds med at denne stillingen får en betegnelse som er mer i tråd med arbeidsoppgavene som ligger til stillingen.

Lovforslaget innebærer videre at løyvetildelingen skjer i to etapper. Det generelle løyvet ligger til selve stillingen, mens kompetanse til å avsi dom og lede rettsmøte krever et særskilt løyve. DA har i løpet av høsten 2009 gjennomført et internt utredningsarbeid for å se på de ulike sidene ved ordningen med "overingeniører med mulighet for allment løyve." Denne utredningen viser at det innenfor dagens ordning, hvor det kun er snakk om ett allment løyve, i gjennomsnitt tar 1,1 år før løyve tildeles. DA ser det som ønskelig at løyve skal tildeles på et langt tidligere tidspunkt. Behovet for å kunne rekruttere nye dommere tilsier at det er viktig at disse kandidatene får mest mulig sakserfaring slik at de også på dette området kan dokumentere at de er kvalifisert til dommerstillinger. DA er på denne

bakgrunn skeptisk til lovforslaget og frykter at dette kan medføre at terskelen for å tildele løyve blir enda høyere.

§ 2-4 Kvalifikasjonskrav til jordskiftedommarar

Rent strukturelt stiller DA spørsmål ved om dette ikke er en bestemmelse som hører hjemme i domstoloven og at en henvisning til dl. § 54 bør være tilstrekkelig. I tillegg ber en departementet vurdere om ikke fullmakt til å fastsette kvalifikasjonskrav bør legges til DA. Organisasjonen DA besitter både nødvendig jordskiftefaglig og juridisk kompetanse og har et godt utviklet kontaktnett inn i mot de ulike universitetsmiljøene.

Lovforslaget innebærer at det kan fastsettes karakterkrav til dommere og fullmektiger og viderefører således fullmakten som ligger i jordskifteloven og som aldri har vært benyttet. DA er grunnleggende skeptisk til å innføre karakterkrav. Et slikt krav vil ofte manifestere seg i en gjennomsnittskarakter. Begrunnelsen for skepsisen er denne;

- En avvikling av utdanningsmonopolet innebærer at man vil måtte vurdere kandidater med en bredere og mer variert utdanningsbakgrunn. Dette innebærer at søkere både vil ha jordskiftefaglig relevante og ikke relevante fag i sin utdanning. Spørsmålet blir da hvilke fag man skal regne gjennomsnittet av. Dette innebærer at gjennomsnittskarakteren vanskelig kan legges til grunn.
- I dag har man et system med bokstavkarakterer – det vil være vanskelig å finne et tilfredsstillende gjennomsnitt av bokstavkarakterene.
- Jordskiftedommere utnevnes i dag etter innstilling fra Innstillingsrådet for dommere (IR). Overingeniører med mulighet for allment løyve (fremtidens jordskiftedommerfullmektiger) ansettes etter innstilling fra Tilsettingsrådet for jordskiftedomstolene. DA mener disse to organene er svært kompetente til å vurdere hva som til enhver tid gjør en søker kvalifisert eller ikke.

Dersom departementet likevel vil opprettholde at det skal kunne fastsettes et karakterkrav, ber en, med samme begrunnelse som m.h.t. det generell kvalifikasjonskravet, om at denne myndigheten legges til DA.

§ 2-6 Anna personale

I første punktum i første ledd bør det for ordens skyld foretas en tilføyelse om lagmannsretten, jf. ny rettsmiddelordning.

I andre ledd benyttes formuleringen ”kor stort personalet ved den enkelte retten skal være”. DA foreslår at punktet omformuleres noe og at formuleringen ”bemanning” i stedet benyttes.

§ 2-8 Talet på dommarar i den enkelte sak for jordskifterett

DA stiller spørsmål ved om det er ønskelig ut i fra hensynet til rettsikkerheten at det skal settes en absolutt tidsfrist for oppnevning av meddommere, jf. siste ledd siste setning. DA foreslår at denne setningen strykes.

§ 2-9 Kva for utval meddommarane skal bli oppnemnt frå

Lovutkastet innebærer fleksibilitet m.h.t. en sak som utvides fra skjønn til også å omfatte annen sak for jordskifteretten. DA kan imidlertid ikke se at bestemmelsen tar stilling til den motsatte situasjonen, når en sak for jordskifteretten utvides til også omfatte skjønn. Dette må avklares på en tydelig måte i bestemmelsen.

§ 2-10 Oppnemning av meddommarar

DA mener loven bør inneholde en bestemmelse som gir adgang til å oppnevne skjønnsmenn med særlig kyndighet utenfor utvalgene, jf. skjønnsprosesslovens § 12. Det er naturlig at dette tas inn som en tilleggsbestemmelse i § 2-10.

§ 2-11 Forsikring

Domstolloven § 100 er en generell bestemmelse som gjelder meddommere i alle typer saker, både sivile saker og straffesaker. Etter DA sitt syn ville det vært bedre om man tok inn en egen bestemmelse i loven med samme formulering som jordskiftelovens § 11 eller som i skjønnsprosesslovens § 20.

3.3 Kapittel 3. "Jordskifte"

3.3.1 Generelle kommentarer

Bestemmelsene til jordskifterettens nyttebetraktninger er å finne i dette kapitlet. I dag er hovedvilkåret for å fremme jordskifte at eiendommen er vanskelig å utnytte på en tjenlig måte etter "tid og tilhøve". Departementet har foreslått å fjerne denne bestemmelsen. Dette er DA uenig i, se nærmere kommentarer under § 3-2.

DA vil anmode departementet om å se nærmere på begrepsbruken i dette kapitlet. Dette gjelder spesielt knyttet til rettigheter og til hvilke prinsipper som skal legges til grunn ved verdsettingen. Dette kommer vi tilbake til under den enkelte bestemmelse.

Mandatet til arbeidsgruppen innebærer at man også skal se nærmere på avgjørelsesmyndighet som ligger til forskjellige domstoler i samme type saker. Arbeidsgruppen legger til grunn at det er så stor likhet mellom omskiping og avskiping etter servituttloven og reglene i gjeldende jordskiftelov at det er grunn til å vurdere om reglene kan forenkles og samordnes. Det bemerkes også at det forhold at de to lovene har forskjellige vilkår for omskiping og avskiping, innebærer at samme sak kan prøves for ulike domstoler med ulikt utfall. Dette harmonerer, etter arbeidsgruppens oppfatning, dårlig med de alminnelige krav til likebehandling og rettsikkerhet. Dette forholdet er også bemerket av i en dom fra høyesterett inntatt i Rt 2005 s.915 hvor det bl.a. bemerkes:

"Vi står således overfor den situasjon at lovgiveren i servituttloven i to ulike bestemmelser har oppstilt regler om ventefrist. Bestemmelsene omfatter ulike situasjoner og er utformet forskjellig. Det er ikke holdepunkter i lovforarbeidene for at dette er utilsiktet. Jeg tilføyer at de materielle vilkår for bruksordning/avløsning av rettigheter i jordskifteloven atskiller seg fra de vilkår for «omskiping» og «avskiping» som er oppstilt i servituttloven. Krav om «omskiping» eller «avskiping» etter servituttloven kan således tas til følge også i tilfelle hvor jordskifteloven § 3a ville vært til hinder for bruksendring/avløsning etter jordskifteloven."

Arbeidsgruppen foreslår derfor å erstatte det doble settet med regler med nye regler i den nye loven i §§ 3-6, 3-8 og 3-12. Forslaget innebærer at jordskiftedomstolene får eksklusiv kompetanse til å behandle alle typer servitutter, også tidsavgrensede, personlige og negative servitutter. Arbeidsgruppen går samtidig inn for å flytte bestemmelsene om omskipping og avskipping fra servituttloven til jordskifteloven. Det foreslås at servituttlovens §§ 5-8, 18 og 19 blir opphevet. Dette innebærer at slike saker eksklusivt skal behandles av jordskifteretten i først instans. DA støtter arbeidsgruppens forslag.

Skulle LMD likevel velge å opprettholde bestemmelsene om omskipping og avskipping av servitutter også i servituttloven, ber DA om at kompetansen til å behandle disse spørsmålene blir lagt til jordskifteretten. Samtidig må det være klart at det er de samme vurderingstema som skal legges til grunn, uavhengig om saken fremmes med henvisning til servituttlovens bestemmelser eller i henhold til jordskiftelovens bestemmelser.

DA har ingen merknader til at minnelig jordskifte, voldgiftsjordskifte og reglene om husflytting blir tatt ut av loven. Videre er DA positive til at virkemidlene knyttet til urbant jordskifte er foreslått som en del av de generelle jordskiftevirkemidlene.

DA er videre enige i at jordskifteretten må ha anledning til også å opprette sameie, og at dagens regler kanskje har medført at man i en del sammenhenger har gått for langt i å løse opp sameier. Opprettelse av sameie vil kunne være formålstjenelig i en del sammenhenger. Det bør imidlertid fremgå av forarbeidene at før nytt sameie opprettes, skal det være foretatt en vurdering om spørsmålet kan løses på en annen måte.

DA konstaterer at man i lovutkastet foreslår å videreføre begrensningen i forhold til jordskiftedomstolenes kompetanse til å kunne etablere bruksordninger mellom reindriftsutøvere, jf. lovutkastets § 3-11 e).

I arbeidsgruppens oversendelsesbrev til LMD går det også frem at arbeidsgruppen mener at dette spørsmålet må finne sin løsning i reindriftslovens § 59. DA konstaterer at det i lovutkastet ikke er foreslått endringer i reindriftslovens § 59 i tilknytning til denne problemstillingen. Reindriftsutøvere som ønsker å ordne interne beiteforhold er dermed fremdeles avskåret fra å benytte jordskiftedomstolens virkemidler. Dette er både ut fra næringsmessige forhold og ikke minst folkerettslige betraktninger problematisk. Når det gjelder sistnevnte forhold kan det henvises til både FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 16.12.1966 (SP) artikkel 14 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen, artikkel 6 om rettsferdig rettergang.

Ole Henrik Magga skriver i sin hilsingstale i forbindelse med jordskiftedomstolens 150-års jubileum:

”Norge er som kjent grunnlagt på territoriet til to folk, nordmenn og samer. Samfunnsinstitusjonenes funksjon må utvikles i tråd med dette. Jeg er enig med Landbruks- og matdepartementets vurdering i Ot.prp. 25 (2006-2007), nemlig at det ikke foreligger tungtveiende innvendinger mot at jordskifteretten også får oppgaver knyttet til interne forhold i reindriften på dette området.”

Jon Gauslaa har også påpekt at bestemmelsen kan være i strid prinsippene i FN - konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 16.12.1966 artikkel 14 om "access to court" sammenholdt med diskrimineringsforbudet i artikkel 26:

"Dette fordi en gruppe samiske rettighetshavere er fratatt muligheten til å benytte et rettslig virkemiddel for å løse sine interne beitekonflikter, samtidig som dette er tilgjengelig for å løse beitekonflikter innen jordbruket."

Reindriftsloven av 2007 åpner for at jordskifteretten skal ha kompetanse til å avgjøre visse interne forhold i reindrifta. I lovens § 59 fjerde ledd er jordskifteretten gitt hjemmel til å overprøve regler om beitebruk utarbeidet av distriktsstyret og godkjent av områdestyret. I jordskifteloven § 6 a ble det samtidig tatt inn et nytt ledd som pålegger jordskifteretten å behandle saker etter samme bestemmelse. Sistnevnte er ikke videreført i lovutkastet, men dette er kanskje heller ikke nødvendig.

Det knytter seg imidlertid flere uklarheter til hvilken kompetanse jordskifteretten har etter reindriftsloven § 59. Ordlyden og departementets kommentar til bestemmelsen tyder på at jordskifteretten kun kan stadfeste eller sette til side beitebruksregler vedtatt av områdestyret. Dersom reglene settes til side, skal saken sendes tilbake til distriktsstyret som må ta fatt på arbeidet på nytt, for så å bli godkjent av områdestyret. Deretter risikerer en trolig nye runder til jordskifterett – ankeinstans- distriktsstyret – områdestyret – jordskifterett. Dette i stedet for at jordskifteretten kan bruke sin kompetanse og erfaring med sikte på å finne gode og varige løsninger.

Det framgår heller ikke av reindriftsloven hvilken prosessform som skal benyttes. Er dette skjønn, jordskifte eller annet? Reglene kan settes til side dersom de "slår urimelig ut for den enkelte" eller "er i strid med rettigheter ervervet ved særskilt rettsgrunnlag". Det første tyder på at prosessformen er skjønn. Det andre er en ren rettslig vurdering. Et tredje alternativ er anvendelse av jordskiftefaglig vurderinger og tapsfraværsgarantien i jordskifteloven § 3a, utkastet § 3-3. Valg av prosessform er også av betydning for valg av rettsmiddel, noe som bør framgå klart av loven. Etter det en har grunn til å tro, vil de aller første bruksordningsaker etter denne bestemmelsen kunne komme inn til jordskifteretten i løpet av 1. kvartal 2011. Slik DA ser det må LMD sørge for å avklare det nærmere innhold i denne bestemmelsen før jordskifteretten kan ta slike saker opp til behandling.

DA oppfordrer LMD, som fagansvarlig for både jordskifteloven og reindriftsloven, til å ta tak i denne problemstillingen i forbindelse med ny jordskiftelov. Å avvente en ny revisjon av reindriftsloven vil være svært uheldig i forhold til utfordringene reindriftsnæringa har. Ordlyden i reindriftsloven, sammenholdt med begrensingen i lovforsalget § 3-11 bokstav e, gjør ikke jordskifteretten til den gode problemløser den ellers kunne vært. DA finner det på denne bakgrunn nødvendig å foreslå at lovutkastets § 3-11 bokstav e) endres til følgende:

Forslag til ny lovtekst:

Jordskifteretten kan gi reglar om bruken i:

....

e) område i det samiske reinbeiteområdet der det går føre seg reindrift.

Overprøvingsregelen i reindriftslovens § 59, fjerde ledd kan strykes og erstattes med nedenforstående bestemmelse alternativt at denne implementeres gjennom et nytt fjerde ledd i § 3-11:

Jordskifteretten kan ordne beitetilhøva i reinbeitedistrikt dersom områdestyret først har tatt avgjerd om beitebruk og leder av siidaandel har krevd sak for jordskifteretten innan seks månader etter at reglane var godkjent av områdestyret.

§ 3-13 må også endres slik at fellestiltak som virkemiddel også kan benyttes internt i reindriften.

3.3.2 Kommentarer til den enkelte lovbestemmelse – forslag til endring

§ 3-1 Bruk av verkemiddel

DA er enig med arbeidsgruppa at partenes disposisjonsprinsipp også må legges til grunn ved jordskifte. For å få løst saken må imidlertid jordskifteretten stå noe fritt i valg av virkemiddel. Jordskifteretten kan imidlertid ikke gå så langt at saken blir noe annet enn hva den er krevd som. Dette bør presiseres i lovforarbeidene.

DA av den oppfatning at ordet ”problem” med fordel kan strykes i bestemmelsen § 3-1, første ledd, første punktum. DA foreslår derfor at § 3-1, første del av første punktum i første ledd får slik ordlyd:

”For å løyse saka, kan jordskifteretten...”

§ 3-2 Samla nytte av jordskifte

Utnyttelse av eiendommer endrer seg over tid. Den nyttevurdering som skal foretas i forbindelse med jordskifte må derfor være dynamisk i forhold til den endringen som skjer i utnyttelse av eiendommer over tid. I gjeldende lov kommer dette til uttrykk gjennom at eiendommer som er vanskelig å utnytte etter tid og tilhøve, kan legges under jordskifte. DA er av den oppfatning av at uttrykket ”tid og tilhøve” må beholdes i den nye lovteksten. Dette for å synliggjøre at vurderingen skal gjøres med hensyn til at nytte av jordskifte skal relateres til rasjonell bruk av eiendommen på det aktuelle tidspunktet. DA vil derfor foreslå at dagens §1 første ledd blir nytt første ledd i lovforslagets § 3-2.

Dersom man oppfylder vilkårene i utkastet § 3-3, vil også normalt vilkårene i § 3-2 være oppfylt. DA er av den oppfatning av at § 3-2 med fordel kan strykes og at §3-2 erstattes med følgende:

”Eigedomar som det er vanskeleg å nytte ut på teneleg måte etter tid og tilhøve, kan leggjast under jordskifte.

§ 3-3 Vilkår knytt til den enkelte eigedom

§ 3-3 skal sikre at ingen skal lide tap ved jordskifte, altså tapsfraværsgarantien. Dette er et grunnleggende prinsipp ved jordskifte. Samtidig er det et overordna mål at alle som er en del av et jordskifte skal få en del av skiftegevinsten. DA stiller derfor spørsmål om det er nødvendig med en slik presisering for saker etter § 3-15, jfr. utkastets andre ledd. Samtidig er andre ledd utformet slik at hver part skal være sikret en matematisk del av nytten. Dette innebærer at nytten må identifiseres og estimeres for den enkelte, før en kan føre regnskap som viser fordelingen av nytten. Dette innebærer en vesentlig videreutvikling av den metoden som en i dag benytter ved jordskifte. Samtidig kan en heller ikke se bort i fra at et slikt krav vil føre til stor ressursbruk i å dokumentere nytten ved jordskifte.

§ 3-4 Grunnlaget for vurdering av vilkåra etter §§ 3-2 og 3-3

Det må foretas en vurdering av om vilkårene for jordskifte er tilstede. Slik utkastet foreligger, vil dette kunne lede til at dette blir et kontinuerlig og vedvarende spørsmål som blir tatt opp av en eller flere parter under hele saken. Forslaget kan føre til unødvendig mye prosess. Vi vil på bakgrunn av dette foreslå en endring av første ledd.

I lovutkastet tredje ledd heter det at jordskifteretten ikke er bundet av partene sine påstander og vurderinger. Retten skal foreta selvstendige vurderinger. Dette er i tråd med gjeldende praksis. Begrunnelsen fra LMD for å ta inn en slik bestemmelse er for å unngå at partene på forhånd skal ha avtalt en felles syn på kostnad og nytte med den hensikt å skjule omsetning av fast eiendom. I tillegg er regelen et vern for de som har pant eller annen tredjemannsinteresse i saken. Men på den annen side er det åpenbart at retten skal foreta selvstendige vurderinger, og da er spørsmålet om tredje ledd er nødvendig. Et annet moment er at rettens frie vurdering ikke er presisert andre steder i loven, slik at dette kan lede til en antitetisk tolkning ved andre bestemmelser. På bakgrunn av begrunnelsen ovenfor foreslår DA at tredje ledd strykes.

Vi foreslår at § 3-4 får slik ordlyd:

"Ved jordskifte prøver jordskifteretten vilkåra i §§ 3-2 og 3-3 ved å halde jordskiftegrunnlaget opp mot jordskifteløysinga.

Dersom jordskiftegrunnlaget blir endra som følgje av:

- a) gjennomføring av tiltak, bygging, utbetring, vedlikehald, drift og nedlegging av anlegg,*
- b) offentlig regulering av eigarråddel eller*
- c) godkjent reguleringsplan eller bebyggelsesplan for eit byggeområde etter plan- og bygningsloven, skal jordskifteretten ta utgangspunkt i dette ved prøving av vilkåra*

§ 3-5 Sperretid for nytt jordskifte

DA er enige i at det i utgangspunktet bør være en sperretid på 10 år før man på nytt kan kreve ny jordskiftesak om samme spørsmål. Men loven må åpne for at man kan kreve jordskifte tidligere dersom særlige grunner skulle tilsi dette. Det må presiseres at sperretiden for å kreve jordskiftesak gjelder saker etter §§ 3-6 til og med 3-15.

Det bør videre fremkomme fra hvilket tidspunkt man skal regne 10-årsregelen. Dette bør etter DA sitt syn regnes etter at saken er avsluttet.

Vi foreslår at § 3-5 får slik ordlyd:

Det spørsmål som tidlegare har vore under jordskifte jf. §§3-6 til 3-15, kan ikkje bli tatt opp til ny jordskiftebehandling før det har gått 10 år, rekna frå det tidspunkt saka vart endeleg avslutta. Det same gjeld dersom jordskifte er nekta fordi vilkåra etter §§ 3-2 og 3-3 ikkje var til stades.

Sperretida på 10 år gjeld ikkje når naturskade, endringar som nemnd i § 3-4 andre ledd bokstavane a til c, handel med areal og andre særlege grunnar gjer det nødvendig å krevje jordskifte.

§ 3-6 Ombyting av grunn, rettar og tyngsler

Etter utkastet får jordskiftedomstolen utvidet sin kompetanse til også å gjelde personlige, tidsavgrensede og negative servitutter. Forslaget støttes av DA, da det pr. i dag er jordskiftedomstolene som innehar best kompetanse innenfor de spørsmål dette reiser. Se for øvrig våre kommentarer innledningsvis under punkt 3.3.1.

DA stiller seg tvilende til at ordet "tyngsler" er et alminnelig uttrykk med et klart innhold. Dersom LMD velger å opprettholde bruken av "tyngsler" så må man i lovarbeidet klarere definere innholdet i begrepet. Dersom begrepet "tyngsler" er noe mer og noe annet enn negative servitutter, må det i lovforarbeidene fremgå, og hva forskjellen består i.

§ 3-7 Løse opp og opprette sameie

DA tiltrer lovforslaget, se for øvrig våre kommentarer til dette innledningsvis under punkt 3.3.1 om hvilke vurderinger som skal være foretatt før sameie kan opprettes.

§ 3-9 Avløyning av bruksrettar

I lovutkastet benyttes begrepet servitutter og bruksretter om hverandre. En bruksrett innebærer at man har en rett til å bruke en annen eiendom i større eller mindre grad. De fleste bruksretter til fast eiendom, faller inn under definisjonen for positive servitutter. Begrepet servitutt omfatter både positive og negative servitutter. I første ledd heter det at "*Jordskifteretten kan avløse bruksrettar, herunder positive servituttar.*" DA stiller spørsmål om hva som legges i begrepet bruksrett i denne sammenheng. Dette er for upresist og må konkretiseres nærmere.

§ 3-11 Bruksordning

Slik § 3-7 er utformet kan jordskifteretten opprette sameie mellom eiendommer der det allerede er sambruk mellom eiendommene, og der det ikke er sambruk mellom eiendommene. I og med at det generelt er anledning til å opprette sameie mellom eiendommer, må det være den samme generelle adgangen til å opprette bruksordning mellom eiendommer.

DA stiller spørsmål om det er nødvendig å ha et eget punkt a) og b) i og med at dette omfatter alle eiendommer.

§ 3-13 Etablering av fellestiltak med tilhøyrende investeringar

I femte ledd er det foreslått at jordskifteretten skal få kompetanse til å fastsette hvordan størrelsen som driftsselskapet skal betale til eierselskapet skal fastsettes. Gjeldende lov har vært mangelfull på dette punktet, og særlig har dette kommet til uttrykk i fallrettssaker. Dersom jordskifteretten skal ha hjemmel til å fastsette hvordan størrelsen på beløpet skal fastsettes, må de samtidig ha kompetanse til å fastsette selve beløpet. DA vil derfor foreslå at jordskifteretten også får kompetanse til å fastsette selve beløpet. Dette bør fremgå direkte av lovteksten, samtidig som det presiseres i lovforarbeidene.

§ 3-16 Fastsetting av eigedomsforholda før endringsarbeidet tar til

DA har ingen kommentarer til bestemmelsen, annet enn at det bør vises til hvilken avgjørelsesform dette skal ha.

§ 3-17 Verdsetting for jordskifteformål

Reglene om verdsetting er viktige i flere sammenhenger. Både i forhold til tapsfraværsgarantien og ved areal som skal gå i bytte, blant annet. Spørsmålet er da hvilke verdsettingsprinsipp som skal legges til grunn. I ekspropriasjonssammenheng er det grunnleggende at partene skal ha full erstatning. I jordskiftesammenheng er ikke dette det sentrale. Her er det tilstrekkelig at de relative verdiene mellom arealene er de samme. Men det er likevel nødvendig med regler om hvordan verdsettingen skal gjennomføres.

DA er av den oppfatning at første ledd andre punktum med fordel kan strykes. Slik bestemmelsen er utformet kan det stilles spørsmål ved om dette kravet innebærer at man må ha en egen verdsettingsmetode for å dokumentere skiftenytten. Dette kan ikke være hensikten. Vurderingen om vilkårene for jordskifte er til stede, er og vil måtte være skjønnsmessige. Disse betraktningene vil være ulik alt etter "tid og tilhøva." Jordskifterettens vurderinger er en helhetsbetraktning av ulike forhold. Det vil derfor være uheldig at det er et krav om at det skal utvikles egne verdsmål for jordskifterettens vurderinger.

I dag heter det i jordskifteloven § 28:

"... at kvart bruk får att tilsvarande den grunnverdien som det gir frå seg."

Med dette som utgangspunkt, har man i praksis tatt utgangspunkt i bruksverdien. I andre ledd er uttrykkene "aktuell verdi" og "potensiell verdi" benyttet. I høringsnotatet på side 162 heter det at begrepet bruksverdi ikke vil være naturlig å bruke i andre områder enn i landbruksområder. Aktuell verdi erstatter derfor dagens grunnverdi/ bruksverdi. DA legger derfor til grunn at "aktuell verdi" er den verdi arealet har, slik det fremstår i dag. Dette kommer ikke klart nok frem av forarbeidene, og DA ber om at innholdet i "aktuell verdi" presisere nærmere i forarbeidene.

I en del sammenhenger vil verdien på arealet være høyere enn den aktuelle bruken av arealet i dag, for eksempel pga. fremtidig utbygging av området. Ved all verdsetting vil det være nødvendig å vurdere hvilken utnyttelse av arealene som er sannsynlig i tiden fremover. Er det aktuell bruk, eller er det verdien av arealet når man tar hensyn til foreliggende planer for arealet, som man skal legge til grunn ved verdsettingen? DA vil påpeke at uttrykket potensiell verdi er uklart. Potensiell bruk er ikke definert gjennom rettspraksis, og det er heller ikke definert nærmere i forarbeidene. DA vil foreslå at potensiell bruk erstattes med påregnelig bruk. Påregnelig bruk har i flere sammenhenger vært gjenstand for behandling i domstolene, og man har etter hvert fått fastlagt hvilke prinsipper som skal legges til grunn for å finne påregnelig bruk. Ved fastsetting av påregnelig bruk, må man også ta hensyn til kostnader forbundet med dette og tidshorisonten for den endrede utnyttelsen.

"Potensiell verdi" kan også forstås som teknisk verdi, i og med at det i siste setning i andre ledd heter at man skal ta stilling til kostnadene og hvem som skal bære disse kostnadene. DA ber om at dersom departementet velger å opprettholde uttrykket "potensiell verdi," så må innholdet defineres nærmere i lovforarbeidene.

Ved å innføre et nytt verdsettingsprinsipp, vil man trolig få mye prosess knyttet til å fastlegge innholdet i dette uttrykket nærmere. DA vil påpeke at påregnelig er brukt i lovutkastet § 3-24 første ledd, første punktum. Slik utkastet nå er formulert vil det kunne reises spørsmål om det er andre prinsipper som skal legges til grunn i § 3-17 enn i § 3-24.

§ 3-18 Jordskiftegrunnlaget

DA er av den oppfatning av at § 3-18, tredje ledd er en verdsettingsregel, og som av den grunn burde ha vært en del av § 3-17.

§ 3-19 Forslag til jordskifteløysing

Det er viktig at fremdriften i jordskiftesaker opprettholdes, og at unødvendige stans/ opphold i saken unngås. Mange jordskiftesaker kan gå over flere år pga. at jordskifteløsningen krever offentlige godkjennelser. Men man må unngå at saken stopper opp fordi partene ikke sender inn de nødvendige søknadene til offentlig forvaltning. Loven bør åpne for at jordskifteretten på vegne av parten kan søke om de nødvendige offentlige tillatelsene, eller at jordskifteretten kan sette frist for at slik tillatelse blir sendt inn av partene. I dag har jordskifteretten i praksis en aktiv rolle i sende søknaden til offentlig forvaltning. Dersom denne praksisen er ment å skulle videreføres, må dette presiseres i lovforarbeidene.

Tredje ledd i bestemmelsen er en saksbehandlingsregel som med fordel kan flyttes over i kapittel seks.

§ 3-21 Korleis areal og alltidvarande bruksrettar skal bytast

Det er uttalt i forarbeidene at bestemmelsen er en videreføring av innholdet i jordskifteloven § 28, første ledd. Hjemmelen til å skifte eneeide områder på grunnlag av skatteskylda dersom partene er enige om det, mangler likevel i lovutkastet. DA reiser spørsmål om denne delen av jordskiftelovens § 28 bør være med også i ny lov. I allefall bør forholdet omtales i forarbeidene.

Arealverdi er innført som et verdimål, jfr. § 3-21 første ledd. I andre ledd blir verdimål som grunnverdi og samla bruksverdi brukt. Hva som ligger i verdimålet arealverdi blir noe uklart når man leser første og andre ledd samtidig. Dersom arealverdi skal benyttes er det behov for en presisering av innholdet i forhold til for eksempel grunnverdi og bruksverdi. Vi kan heller ikke se at verdimålet arealverdi er benyttet i andre deler av lovteksten.

Det har i den senere tid vært en del diskusjoner i det skogfaglige miljøet om hva som skal være skiftegrunnlaget ved jordskifte i skog. Diskusjon har vært knyttet til begrepet "samla bruksverdi" hvor stående skog og andre verdier skal trekkes inn. Arbeidsgruppa foreslår å videreføre dagens regler uten å reflektere nærmere om man bør videreføre dagens regler, om man skal ha unntaksregler for verdsetting i skog, eller om foreslåtte verdsettingsregler i skog tar høyde for at også skogeiendommene endrer seg over tid med hensyn til utnyttelse. Denne problemstillingen bør departementet gå nærmere inn på i lovforarbeidene.

Tredje ledd er nytt i forhold til gjeldende lov. DA tillater seg å reise spørsmålet om på hvilken måte pantaverne skal trekkes inn i saken der dette er aktuelt. DA vil også påpeke

at på det tidspunktet panthaverne trekkes inn i saken, så vil det også være et spørsmål om man da ikke kommer i strid med § 3-3, tapsfraværsgarantien. DA anbefaler derfor at departementet går nærmere inn på problemstillingen knyttet til panthaverne i lovforarbeidene.

§ 3 – 24 Avgrensing av byte

Slik bestemmelsen er utformet innebærer det at bygg og anlegg også kan skifte eier så fremt det ikke er fare for ”monalege” verdiendringer. Er det korrekt å forstå bestemmelsen slik? DA ber om at departementet ser nærmere på bestemmelsen, og at man i lovforarbeidene får en nærmere presisering.

§ 3-27 Bruk av vatn, vassdrag og sjø

DA er av den oppfatning at denne bestemmelsen med fordel kan strykes, og at man i stedet får en presisering om at jordskiftelovens bestemmelser også gjelder i vann, vassdrag og sjø, jfr. vårt forslag til endret tekst til § 1-2.

§ 3-28 Gjerdeplikt og gjerdehold

DA reiser spørsmål om det er nødvendig med en egen bestemmelse knyttet til gjerdehold. Faller ikke bestemmelsen inn under de generelle reglene under §§ 3-11 eller § 3-13? Dersom departementet er av den oppfatning av at det er behov for å ha gjerdehold som en egen sak, så bør bestemmelsen flyttes inn under romertall II i kap 3.

3.4 Kapittel 4. ”Rettsutgreiingssak og grensesak”

3.4.1 Generelle kommentarer

Rettsutgreiing og grensegang utgjør hovedtyngden av jordskiftedomstolenes totale saksmengde. Det er derfor viktig at reglene knyttet til disse sakstypene er lett tilgjengelige og forståelige for brukerne av loven. Etter DA sin vurdering har man i lovutkastet lagt et godt grunnlag for dette.

En vesentlig endring i lovutkastet er at det foretas en konkret opplisting av hvilke grenser jordskifteretten skal kunne behandle. Begrunnelsen for dette er ønsket om en harmonisering til matrikkelloven. DA er usikker på om dette er en heldig lovteknikk fordi opplistingen lett kan bli oppfattet som uttømmende og dermed begrense og skape uklarhet i forhold til jordskiftedomstolens kompetanse i grensesaker.

Lovforslaget innebærer videre at vilkår for grensesak og rettsutgreiing tas ut av loven. DA har ingen innvendinger til dette. Dette harmonerer også godt med disposisjonsprinsippet.

I lovforslaget får jordskiftedomstolene utvidet sin kompetanse bl.a. m.h.t. utenomhusareal som ligger til eierseksjoner, og anleggseiendom. DA mener dette er forhold som jordskiftedomstolene har god kompetanse til å ta stilling til, og tiltrer således forslaget.

DA tiltrer også lovforslaget § 4-3 om grensejustering, men er svært usikker på om arealbegrensingen på 500 m² i matrikkelloven vil være hensiktsmessig for sakene som

behandles i jordskiftedomstolene. I mange utmarkssaker skal det lite til før dette arealkravet overstiges. En ber også departementet vurdere om bestemmelsen bør omformuleres noe slik at det klart går fram at disposisjonsprinsippet gjelder også her.

DA etterlyser en drøfting av om jordskifteretten bør gis en generell hjemmel til å avgjøre eiendomstvister, selv om eiendomsgrensene er klare. Jordskiftedomstolenes kompetanse til å avgjøre hvem som eier areal må i dag enten skje innenfor rammen av reglene om grensegang, som en del av et jordskifte, jf. jordskiftelovens § 17, eller som avklaring av underliggende rettsforhold ved skjønn. Problemstillingen vil da være om saken er en reell grensegangssak eller en sak om eiendomsrett. Denne kompetansebegrensningen fremstår som både ulogisk og ikke minst upraktisk. Problemstillingen er også relevant i forhold til spørsmålet om parallell kompetanse mellom jordskiftedomstolene og de alminnelige domstoler i 1. instans. DA foreslår på denne bakgrunn en utvidelse av kompetansen til å behandle eiendomstvister, se våre merknader til § 4-1.

3.4.2 Kommentarer til den enkelte lovbestemmelse – forslag til endringer

§ 4-1. Rettsutgreiingssak

DA mener formuleringen ”uklart om det er sambruk mellom eidegdommar ” i bokstav b) er en tung og noe uklar formulering og vil foreslå at denne erstattes med ”uklare eidegdoms- eller bruksrettsforhold”. Denne formuleringen fanger også opp kompetansen til å avklare eiendomstvister der grensene ikkje er uklare, se siste avsnitt i pkt. 3.4.1. Formuleringen i bokstav e) kan også bli bedre ved å endre litt på ordlyden til ”i område der det er sambruk av utomhusareala som ligg til eigarseksjonar”.

Forslag til ny lovtekst:

Jordskifteretten kan klarleggje og fastsetje eidegdoms- og servituttforholda:

- a) i sameige,
- b) i andre område der det er sambruk eller uklare eidegdoms- eller bruksrettsforhold,
- c) ved registrering av uregistrert jordsameige,
- d) i område i det samiske reinbeiteområdet der det går føre seg reindrift og
- e) i område der det er sambruk av utomhusareala som ligg til eigarseksjonar.

§ 4-2. Grensesak

Det vises til merknader under pkt 3.4.1 om harmonisering til matrikkelloven. DA ber departementet vurdere hvorvidt dette bør avklares på en tydeligere måte i særmerknadene til bestemmelsen, alternativt at det vurderes tatt inn en tilleggsbestemmelse som klargjør at jordskifteretten har kompetanse til å ta stilling grenseforhold i alle typer eiendommer, også de som ikke er nevnt i matrikkelloven. I nedenstående forslag er hele bestemmelsen forenklet samtidig som begrepet ”alle former for fast eidegdom” benyttes i innledningen i bokstav a) før henvisningen til matrikkelloven.

Forslag til ny lovtekst:

Jordskifteretten kan klarleggje, fastsetje og merkje grenser for:

- a) alle former for fast eidegdom jf. § 5 bokstav a) –e) i matrikkellova,
- b) alle former for servituttar,
- c) offentleg regulering av eigarrådvelde,
- d) samisk reinbeite.

I grensesak kan jordskifteretten ta avgjerd om gjerde etter § 3-28 for den grensestrekning som er til behandling. Når retten tar avgjerd om gjerde, gjeld § 3-30 så langt han passar.

§ 4-3. Grensejustering

Det vises til vår merknad til denne bestemmelsen under pkt. 3.4.1. Bestemmelsen kan med fordel tydeliggjøres slik at det klart fremgår at grensejustering kan skje etter krav fra en av partene. Ved uenighet avgjøres saken etter reglene i § 3-3.

Forslag til ny lovtekst:

Jordskifteretten kan etter krav frå ein part justere grenser etter reglane i § 16 i matrikelova. Ved slik justering gjeld § 3-3.

§ 4-4 Fastsetting av grenser, rettar o.a. ved semjedom

Etter sitt innhold er denne bestemmelsen en ren saksbehandlingsbestemmelse. For systematikkens skyld bør derfor denne bestemmelsen tas ut av kap. 4 og flyttes til kap.6.

I kommentarene til bestemmelsen i lovutkastet er det lagt til grunn at denne avgjørelsesformen skal kunne benyttes både der det ikke er lagt ned påstand og der det ikke ligger til rette for rettsforlik. Det anføres at denne avgjørelsesformen er spesielt egnet til sameiere som ikke møter på rettsmøte og som heller ikke har gitt fullmakt. I slik tilfelle kan m.a.o. enigheten være skriftlig, muntlig, eller ved passivitet fordi man ikke uttaler seg til rettens forslag. Det vises til våre merknader til § 1-3 bokstav h).

3.5 Kapittel 5. "Skjønn"

3.5.1 Generelle kommentarer

DA deler arbeidsgruppens oppfatning om at jordskifteloven både er uoversiktlig og lite tilgjengelig hva angår bestemmelsene om skjønn. Det er derfor positivt at de vesentligste reglene om skjønn nå foreslås samlet i et eget kapittel.

Jordskifteretten kan etter gjeldende lov holde skjønn som en del av et jordskifte, som selvstendig sak i forbindelse med jordskifte og som egen selvstendig sak. DA støtter en forenklet struktur hvor man utelukkende skiller mellom skjønn i tilknytning til jordskiftesak og skjønn som egen sak.

Lovforslaget innebærer at jordskifteretten gis eksklusiv hjemmel til å avholde beiteskjønn, gjerdeskjønn, servituttskjønn og skjønn etter reindriftsloven. Lovforslaget innebærer også at den stedlige begrensningen for jordskifterettens skjønnskompetanse oppheves. DA støtter disse delene av lovforslaget og mener dette er et viktig og nødvendig grep for å sikre en mer rasjonell, effektiv og lik behandling av skjønnssaker.

Det fremgår av departementets mandat, jf. mandatets pkt. 4 c at arbeidsgruppa i arbeidet med lovutkastet også skal ta stilling til

”om dei reglene som i dag legg avgjerdsmyndighet til ulike domstoler i same slag saker bør oppretthaldast, eventuelt om det er behov for endringer, jf. dei arbeidsoppgåvene som er nemnde i NOU 2002: 9 kap 9.3.6.6.1”

I NOU 2002: 9 kap. 9.3.6.6.1 er det bl.a. konkret vist til at lovutredningen bør se nærmere på mulighetene for å overføre lensmannskjønn til jordskifterettene.

DA kan ikke se at det i lovutkastet er foretatt en generell gjennomgang av ulike typer skjønn og skjønnskompetanse innenfor gjeldende lovgivning. Lovutkastet drøfter i svært begrenset grad spørsmålet om overføring av ytterligere skjønnskompetanse til jordskifterettene. Det er i dag om lag 22 ulike hjemler av såkalte ”lensmannskjønn”. Med tre unntak er dette skjønn som i all hovedsak er relatert til fast eiendom. Tema for disse skjønnene er verdsetting av ulike typer arealer eller erstatning for skader på fast eiendom.

Lensmannskjønn er i dag ikke lenger et undervisningstema i den 3-årige grunnutdanningen ved politihøgskolen. I studieplanen for videreutdanning gis det tilbud om en kursmodul som tilsvarer 5 studiepoeng (estimert til 140 arbeidstimer), hvor lensmannskjønn er ett av 8 ulike tema. Jordskifte kandidaten (master i eiendomsfag) har til sammenligning minimum 55 studiepoeng (1375 – 1650 arbeidstimer) i emner som er sentrale for skjønnskompetansen.

Det er DA sitt syn at jordskifterettene har en faglig kompetanse og erfaringsbakgrunn knyttet til fast eiendom som gjør at ytterligere skjønnskompetanse burde vært vurdert overført. Dette gjelder en rekke av de såkalte ”lensmannskjønn”, men også skjønn som behandles i tingrett i første instans.

DA forutsetter at departementet foretar en bredere vurdering av denne problemstillingen i det videre arbeidet med ferdigstilling av loven.

Det fremgår av høringsutkastet at arbeidsgruppen i sitt arbeid har lagt stor vekt på å finne en oversiktlig struktur, ved å gi de ulike typer skjønn egne bestemmelser og ved å skille mellom kompetanseregler og saksbehandlingsregler. DA konstaterer at det fortsatt er slik at mange av jordskifterettens skjønshjemler vil bli å finne i annen lovgivning. DA vil på denne bakgrunn be departementet vurdere å etablere en egen henvisningsbestemmelse som viser til jordskifterettens skjønshjemler som følge av annen lovgivning. Dette gir en bedre oversikt og helhet for den som skal bruke loven. Kapitlet bør omarbeides slik at det får et enda tydeligere skille mellom de skjønn som holdes som egen sak og de skjønn som holdes i tilknytning til sak for jordskifteretten.

Lovforslaget innebærer for så vidt at det er foretatt en opprydning i spørsmålet om hvilke saksbehandlingsregler som skal gjelde i skjønn som holdes som egen sak og skjønn som holdes i tilknytning til sak for jordskifteretten. En kan ikke se at man i lovforslaget har vurdert å innføre jordskifteprosessen som saksbehandlingsregime også i de rene skjønn. Disse reglene måtte i slike tilfelle suppleres med noen regler fra skjønnsprosessloven. Jordskifteprosess og skjønnsprosess er på mange områder svært like. På denne måten ville man få mulighet til å bruke jordskiftemidler i rene skjønnsaker eller skifte fra krav om jordskifte til skjønn uten å måtte starte helt forfra igjen

3.5.2 Kommentarer til den enkelte lovbestemmelse – forslag til endringer

§ 5-1 Avtaleskjønn

Bestemmelsen om avtaleskjønn har fått en fremtredende plass i begynnelsen av kapitlet og kan gi inntrykk av at dette er hovedtyngden av typer skjønn som jordskifteretten behandler. Denne foreslås flyttet lengre ut i kapitlet. I tillegg foreslås at ordet "jordskifte" erstattes med "sak etter kapittel 3, §§ 4-1 og 4-2". Bruk av ordet "andre" i 2. ledd er også noe forvirrende og foreslås strøket. Bestemmelsen er noe tung å lese og vårt forslag er derfor noe omformulert.

Forslag til ny lovtekst i §5-1:

*Jordskifteretten kan halde skjønn som eiga sak når partane er samde om det.
Jordskifteretten skal halde skjønn som partane er samde om, i samband med sak etter kap.3, §§ 4-1 og 4-2.*

§ 5-2 Skjønn ved tiltaks- og vernejordskifte

DA konstaterer at man i utkastet foreslår å videreføre begrensningen i skjønnskompetansen ved vernejordskifte, jf. lovforslagets § 5-2. Videreføringen synes ikke å være nærmere utredet eller begrunnet. DA konstaterer at jordskiftedomstolene har kompetanse til å fastslå hvorvidt det foreligger et erstatningsgrunnlag i flere andre erstatningsskjønn, så som ved tiltaksjordskifte og reinbeiteskjønn. DA ser derfor ingen faglig og saklig grunn til at denne særregelen ved vernejordskifte skal videreføres.

Forslag til ny lovtekst i § 5-2:

Jordskifteretten held skjønn under tiltaksjordskifte og vernejordskifte.

§ 5-3 Skjønn etter kapittel VII i lov 21. juni 1963 nr 23 Veglov og etter lov 14. juni 1912 nr.1 om anlæg av taugbaner og løipestrenger m.v.

Slik DA oppfatter utkastet er adgangen til å holde veiskjønn for eiendommer utenfor jordskiftetfeltet falt ut, jf. jordskifteloven § 43. En slik hjemmel må innarbeides og det er naturlig at dette gjøres i skjønnskapitlet. Det bør forøvrig vurderes å benytte begrepet "sak for jordskifteretten" i stedet for "jordskifte".

Forslag til ny lovtekst i § 5-3:

Skjønn etter kapittel VII i lov 21. juni 1963 nr 23 Veglov og etter lov 14. juni 1912 nr 1 om anlæg av taugbaner og løipestrenger m.v.

Jordskifteretten held skjønn etter kapittel VII i veglova og etter lov 14.juni 1912 nr. 1 om anlæg av taugbaner og løipestrenger m.v. § 8 når skjønnet blir halde i samband med sak for jordskifteretten. I samband med sak for jordskifteretten kan skjønnet også omfatte eigedomar utanfor jordskifteområdet.

§ 5-5 Saksbehandlingsreglar for skjønn ved jordskifterett

DA har ingen kommentarer til bestemmelsen utover at det er naturlig at den bør inndeles i flere ledd. Som nytt tredje ledd bør det vurderes å ta inn en henvisning til bestemmelsen i

utkastets § 2-9 tredje ledd. DA stiller også spørsmål ved hva som er hensikten med fjerde ledd. Konsekvent lovtetnikk tilsier at siden reinsdriftsskjønn er tatt ut av jordskifteloven bør dette leddet strykes. Dette forslaget innebærer at bestemmelsen kun får tre ledd.

Forslag til ny lovtetkst i § 5-5:

For skjønn som jordskifteretten held i samband med jordskifte, gjeld saksbehandlingsreglane i kapittel 6. Når kapittel 6 i lova her ikkje har reglar om det aktuelle spørsmålet, gjeld lov 1. juni 1917 nr 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker. For skjønn jordskifteretten held som eiga sak, gjeld lov 1. juni 1917 nr 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker.

Kjem det i eit skjønn som blir behandla som eiga sak, eit krav om å utvida saka til å omfatte sak etter kap. 3 og §§ 4-1 og 4-2, gjeld § 2-9 tredje ledd.

§ 5-7 Vassdrag.

DA mener loven skal vise hva jordskiftedomstolene har hjemmel til og ikke hva man ikke har hjemmel til. Vi mener derfor at bestemmelsen kan strykes i sin helhet.

3.6 Kapittel 6. "Saksbehandlingsreglar"

3.6.1 Generelle kommentarer

En utfordring ved utformingen av saksbehandlingsreglene i jordskifteloven er at de ulike sakstypene som behandles i jordskifterettene krever ulik behandlingsmåte. Store deler av tvisteloven er i følge utkastet gjort gjeldende for jordskifterettene, uten at vi kan se at det er foretatt noen gjennomgang av hvilke bestemmelser som egner seg for de ulike sakstypene. Det bør blant annet foretas en grundig vurdering av konsekvensene av at bestemmelsene i tvisteloven kapittel 9 og 12 gjøres gjeldende. Som et eksempel vil en konsekvens av at tvisteloven § 9-3, jf. § 16-7 første ledd c) blir gjort gjeldende være at oversittelse av frist for tilsvar kan medføre fraværdom etter tvisteloven § 16-10. Dette innebærer en endring i forhold til gjeldende rett, uten at de problemstillinger som forslaget reiser er drøftet i høringsnotatet.

Vi vil sterkt fraråde å foreta omfattende endringer i saksbehandlingsreglene uten en grundig vurdering av de praktiske konsekvensene av disse.

DA vil videre peke på at saksbehandlingsreglene bør utformes på en slik måte at hensynet til selvprosederende parter ivaretas. Hvis reglene blir for kompliserte, og pliktene som partene skal ivareta blir for vanskelig for ikke-profesjonelle aktører å håndtere, vil partene i større grad enn i dag se seg tjent med å ha prosessfullmektig. DA ser det som ønskelig at partene i like stor utstrekning som i dag skal kunne opptre som selvprosederende.

DA vil også anmode om at departementet ser nærmere på selve oppbyggingen av kapittel 6, og vil foreslå at man vurderer en kapittelinnndeling slik det er gjort i lovutkastet kap. 3, eller slik det er gjort i tvisteloven.

3.6.2 Kommentarer til den enkelte lovbestemmelse – forslag til endringer

§ 6-1 Forholdet til tvisteloven

Det følger av bestemmelsens første ledd at saker etter kapittel 3 og 4 skal behandles etter saksbehandlingsreglene i kapittel 6. Av andre ledd går det fram at tvistelovens bestemmelser gjelder så langt de passer, med mindre det er gitt positive unntak i tredje ledd. Man har derved gått bort fra dagens lovteknikk, der det positivt henvises til enkeltbestemmelser i tvisteloven, jf. jordskifteloven § 97. En av innvendingene mot dagens lovteknikk, er at man får en lang henvisningsrekke som lett kan framstå som uoversiktlig.

Ved den generelle henvisningen til tvisteloven jf. lovutkastet § 6-1 andre ledd, vil store deler av tvisteloven bli gjort gjeldende for alle saker som behandles etter jordskifteloven. Formuleringen "så langt dei høver" skal forstås slik at så lenge en bestemmelse kan bli brukt, skal den bli brukt, jf. høringsnotatet s. 92-93. Vi kan ikke se at det er foretatt en systematisk gjennomgang av tvistelovens bestemmelser med tanke på hvor godt de vil fungere ved behandlingen av jordskifterettens saker. Dersom flere av tvistelovens bestemmelser kommer til anvendelse uten at dette er gjennomtenkt fra lovgivers side, er det en fare for at dette vil gi utilsiktede og uheldige utslag. Vi savner derfor en gjennomgang av hvordan bestemmelsene i tvisteloven som nå vil bli gjort gjeldende vil slå ut, særlig for de rettsendrende sakene. Også med tanke på de mange selvprosederende partene i jordskifterettens saker er det viktig at det blir gjort en grundig vurdering av behovet for flere spesialregler i jordskifteloven.

Vi er ellers skeptiske til at det i tillegg til den generelle henvisningen til tvisteloven er foreslått flere enkeltbestemmelser i kapittel 6 som framstår som rene gjengivelser av tvisteloven på nynorsk. Dette kan skape tvil om man står overfor en spesialbestemmelse som gjør unntak fra tvisteloven, om bestemmelsen er ment som et supplement til tvisteloven eller om den fullt ut er ment å være samsvarende med tvisteloven. Slik lovutkastet kapittel 6 nå er utformet, anses ikke den valgte lovteknikken som en god løsning.

Etter den valgte systematikken i lovutkastet § 6-1, bør jordskifteloven etter vår oppfatning ikke ha egne saksbehandlingsregler i andre tilfeller enn der det er behov for spesialregler. Selv om rene pedagogiske hensyn i noen tilfeller kunne tale for å ha en egen bestemmelse i jordskifteloven, mener DA at hensynet til en gjennomført systematikk bør gå foran.

Dersom systematikken i lovutkastet § 6-1 beholdes, bør denne følges konsekvent gjennom hele kapittelet. Dette bør etter vår oppfatning gjøres etter følgende prinsipper:

- Det gis ved behov skreddersydde saksbehandlingsregler for jordskifterettene. Disse vil gå foran tvisteloven ved motstrid jf. lex specialis prinsippet.
- Der det ikke er gitt egne bestemmelser i jordskifteloven, gjelder tvistelovens regler (så langt de passer), med mindre de er positivt unntatt.
- Dersom det i jordskifteloven er gitt en bestemmelse som er ment som et supplement til en bestemmelse i tvisteloven, og ikke som en spesialregel som fullt og helt unntar fra denne, er det nødvendig med en henvisning til tvistelovens bestemmelse.
- Rene gjengivelser av tvisteloven bør unngås.

§ 6-2 Saksbehandlingen i saker som nemnd i kapittel 5 (skjønn og andre avgjerder)

DA stiller spørsmål ved om denne bestemmelsen er nødvendig. Det går fram av utkastet § 6-1 første ledd hvilke sakstyper kapitlet gjelder for.

I utkastet § 6-2 henvises de rene skjønns sakene til utkastet § 5-5, som henviser tilbake til kapittel 6. Dette er både unødvendig og forvirrende.

§ 6-3 Stadleg domsmyndighet (verneting)

Dersom bestemmelsens innhold er ment å være samsvarende med tvisteloven § 4-5 første ledd og § 4-7, bør det henvises til disse for å unngå tolkningstvil.

DA mener at overskriften med fordel kan endres. Utkastet § 6-3 regulerer hvor et krav om sak for jordskifteretten skal settes fram. Av pedagogiske hensyn mener DA at dette bør gå fram av lovregelens overskrift.

Vi foreslår at § 6-3 kan gis slik overskrift:

Kvar krav om sak skal settast fram (verneting)

§ 6-4 Kven kan krevje sak

DA er enig i at kravet om særskilt registrert grunneiendom i jordskifteloven § 5 første ledd faller bort. Det kan tenkes at det fremdeles finnes ikke matrikulert grunn der eier kan ha bruk for jordskifte. Dessuten kan det tenkes at areal er blitt ervervet uten at grunnen er blitt matrikulert. Også eierne av slike areal bør ha kravskompetanse, noe utkastet synes å fange opp.

DA er enig i at jordskiftelovens strenge kravsvilkår for såkalte "urbane jordskifter" blir tatt bort, og at vilkårene for å kunne kreve urbant jordskifte blir de samme som for krav om jordskiftesaker for øvrig. Jordskiftelovens krav om enighet, eller eventuelt 2/3 flertall, er altfor strengt og kan stenge for ellers formålstjenlige jordskiftesaker. Krav om enighet er også utfordrende dersom en av partene skulle trekke seg fra kravet.

DA støtter også den foreslåtte endring om at også reindriftsutøvere generelt kan kreve sak slik utkastets andre ledd nevner, uten å måtte gå om lederen av reinbeitedistrikt slik som tilsvarende regel i jordskifteloven nå er utformet. I Norge er det lang tradisjon for at enkeltgrunneiere og rettighetshavere kan kreve sak for jordskifteretten. Reindriftsutøvere bør i så måte ha de samme rettigheter som andre borgere i landet.

§ 6-5 Når tiltakshavar og offentlig styresmakt kan krevje sak

DA er enig i at det offentliges kravskompetanse bør innskrenkes i forhold til i dagens jordskiftelov, slik det er foreslått i første ledd, og støtter videre forslaget om at også andre tiltakshavere med hjemmel til ekspropriasjon enn det offentlige får kompetanse til å kreve sak etter utkastet kap. 3. Det er ikke grunn til å skille mellom offentlige og andre tiltakshavere i så måte.

I utgangspunktet er vi også enige i andre ledd, men mener at det offentlige, i tillegg til å kunne kreve jordskifte etter kapittel 3 og grensesak etter § 4-2, også bør få adgang til å kreve rettsutgreiing. Vern blir fastsatt gjennom kongelig resolusjon, og resolusjonen nevner ofte de eiendommer som blir berørt. Det finnes eksempler på at eiendommer som har rettigheter i verneområdet ikke er kommet med i resolusjonen fordi det kan være tvil om eller være ukjent for vernemyndighetene at andre eiendommer har rettigheter i det aktuelle området, og at dette først har kommet fram under jordskifterettens arbeid med saken. Når det offentlige verner, bør det bygge på så korrekte eiendomsopplysninger som mulig, og da kan rettsutgreiing være et nyttig redskap.

§ 6-6 Fråskrivning av retten til å krevje sak

Bestemmelsen er i følge arbeidsgruppens merknader ment å være en videreføring av jordskifteloven § 5 siste ledd. Andre punktum i § 5 siste ledd er imidlertid utelatt her, noe som etter vår oppfatning innebærer en endring i forhold til dagens lovregel. DA mener at det bør vurderes å utforme § 6-6 i tråd med jordskifteloven § 5 siste ledd.

§ 6-7 Formkrav til krav om sak for jordskifteretten

Etter den generelle henvisningen i utkastet § 6-1 andre ledd er tvisteloven kapittel 9 og 12, med unntak av § 12-1 fjerde ledd, gjort gjeldende for saker etter den nye jordskifteloven. DA mener det kan være grunn til å stille andre formkrav til partenes skriftlige innlegg i saker som går for jordskifteretten sammenlignet med saker som går for de alminnelige domstolene. Det bør etter vår oppfatning vurderes å gjøre unntak fra bestemmelser om dette i tvisteloven kapittel 9 og 12. Vi vil derfor anbefale lovgiver å vurdere om det i § 6-7 bør gis en spesialregel om de formkrav som skal stilles til krav om sak for jordskifteretten.

Slik § 6-7 er utformet i lovutkastet, er den ikke å anse som en spesialregel som unntar fra tvisteloven. Første og andre ledd svarer til tvisteloven § 9-2 første ledd jf. § 12-1 andre ledd, og framstår som en ren avskrift av disse. Det følger som nevnt av den generelle henvisningen til tvisteloven i utkastet § 6-1 andre ledd at disse bestemmelsene i tvisteloven skal gjelde, og første og andre ledd er av den grunn overflødige.

Også henvisningen i tredje ledd er overflødig. Tvisteloven kapittel 12 er med unntak av § 12-1 fjerde ledd, gjort gjeldende for jordskifterettene jf utkastet § 6-1 andre og tredje ledd. Det kan derfor skape forvirring når det i § 6-7 tredje ledd igjen henvises til kapittel 12, uten å gjøre unntak for § 12-1 fjerde ledd. Vi anbefaler at tredje ledd går ut.

Av overskriften går fram at bestemmelsen gjelder krav om sak. Andre ledd nevner også andre prosesshandlinger enn krav. I tilfelle bestemmelsen blir stående bør overskriften og innholdet i bestemmelsen være overensstemmende.

§ 6-8 Kva krav om sak for jordskifteretten skal innehalde

Ved utformingen av denne bestemmelsen bør det tas hensyn til at jordskifterettene har mange selvprosederende parter. Det bør ikke stilles så strenge krav til innholdet i et krav at mange parter finner det nødvendig med advokatbistand. Bestemmelsen kan derfor med fordel forenkles og kortes ned.

Utkastet innbærer en vesentlig skjerping i forhold til jordskifteloven § 12 første ledd.

DA mener at jordskifteloven § 12 første ledd andre punktum er en god regel, som med tillegg av kart vil være tilstrekkelig til at jordskifteretten og andre parter får oversikt over hva saken gjelder og dermed kunne gjøre seg opp en mening om sakens grunnlag.

Fjerde ledd stiller krav om oversikt over bevis. Dette bør ikke gjelde generelt for alle saker, men bør avgrenses til saker eller de deler av saker som behandles etter utkastet kap. 4.

Siste ledd bør av flere grunner tas ut. For det første følger det av utkastet § 6-1 at tvisteloven § 12-2 gjelder i saker for jordskifteretten. Innholdet i siste ledd er av den grunn overflødig. For det andre gjelder § 6-8 hva krav skal inneholde, jf. overskriften til bestemmelsen. Siste ledd gjelder senere prosesskriv, og hører systematisk ikke hjemme her. Først og fremst må det vurderes om tvisteloven § 12-2 bør gjelde i saker for jordskifteretten. Spørsmålet er om det av hensyn til de selvprosederende partene bør utformes en spesialregel om utformingen av prosesskriv for jordskifterettene.

DA foreslår at bestemmelsen bygges opp slik:

Første ledd blir stående som i utkastet, bortsett fra siste punktum som er unødvendig. Siste ledd går ut. Utkastets andre, tredje og fjerde ledd foreslås tatt ut og erstattet med følgende to ledd:

Kravet skal så vidt mogleg nemne dei eigedomane det gjeld, eigarar, bruksrettshavarar, granner og andre skiftet vedkjem, kva vanskar ein ynskjer å få løyst og om det trengst jordskifteddommarar med særleg kunnskap. Det geografiske området kravet gjeld bør bli vist på eit kart.

I saker etter kap. 4 bør kravet så langt råd er gi ei oversikt over dei bevis som vil bli førde.

§ 6-9 Jordskifteretten sin kontroll med vilkåra for sak

Etter fjerde ledd skal ”ei sak som er tatt under behandling, [...] bli avvist ved orskurd når jordskifteretten blir klar over at vilkåra for å behandle saken ikkje lenger er til stades, under dette at vilkåra for jordskiftesak i §§ 3-2 og 3-3 ikkje kan bli oppfylte”. Dette strider etter vår oppfatning med utkastet § 6-19 femte ledd a). Avvisningsformen bør være forbeholdt prosessuelle grunner, og slik er det også naturlig å forstå utkastet § 6-19 femte ledd a). Det vises til våre bemerkninger til denne.

I saker etter utkastet kap. 3 skal retten foreta en vurdering av om vilkårene i §§ 3-2 og 3-3 er oppfylt. Denne vurderingen må etter DAs oppfatning regnes som en realitetsbehandling av saken. Det er ikke naturlig at retten etter å ha behandlet dette spørsmålet eventuelt skal avvise saken. Der retten tar positivt stilling til spørsmålet om vilkårene i §§ 3-2 og 3-3 er oppfylt eller ikke, er det naturlig at dette gjøres i form av en ”jordskifteavgjerd”, jf. utkastet § 6-19 fjerde ledd. Ved anke til lagmannsretten vil man få en mer hensiktsmessig sammensetning, ettersom dette er avgjørelser av jordskiftefaglig art.

Dersom partene fremsetter påstand om at vilkårene i §§ 3-2 og 3-3 ikke er oppfylt, må retten etter DAs syn treffe en begrunnet jordskifteavgjørelse etter å ha ivare tatt hensynet til kontradiksjon.

Etter utkastet § 3-4 skal retten foreta en selvstendig vurdering av om vilkårene i §§ 3-2 og 3-3 er oppfylt eller ikke. I de tilfellene retten av eget tiltak finner at vilkårene for jordskifte åpenbart ikke er til stede, bør retten uavhengig av partenes påstander kunne treffe en jordskifteavgjørelse om at saken nektes fremmet. Det bør vurderes om de alminnelige reglene om krav til begrunnelse og forutgående kontradiksjon bør bli gjort gjeldende i disse tilfellene.

Dersom retten finner at vilkårene i §§ 3-2 og 3-3 er til stede, og ingen av partene har protestert mot at krav om jordskifte fremmes, legges det i utkastet opp til at retten treffer en formløs beslutning som skal føres inn i rettsboka, jf. utkastet § 6-9 sjette ledd. Dette betyr i praksis at beslutningen treffes uten en forutgående prosess med oppfordring til partene om å uttale seg til spørsmålet, og uten at retten behøver å begrunne avgjørelsen. På denne måten unngår man unødvendig prosess og tidsbruk slik man kan få med dagens fremmingsvedtak. Den formløse beslutningen i sjette ledd markerer et skjæringstidspunkt med hensyn til når partene uten rettens samtykke kan trekke saken. Videre vil den markere at rettens arbeid med jordskifteløsningen har startet. Ettersom avgjørelsen om å fremme jordskiftet også i disse tilfellene er gitt en prosessuell rettsvirkning, vil vi anbefale at departementet vurderer om det vil være mer hensiktsmessig at denne treffes i form av en jordskifteavgjørelse. For at man skal unngå ulempene med dagens fremmingsvedtak, bør det i så fall gjøres unntak fra kravet om begrunnelse og fra prinsippet om at partene skal gis en foranledning til å uttale seg.

Dersom departementet velger å opprettholde den formløse beslutningen jf. utkastet § 6-9 sjette ledd, bør det vurderes om protokollasjon er nødvendig i alle saker. Saker etter kapittel 4 bør i utgangspunktet følge tvistelovens regler. Det bør også klargjøres hva som vil være rettsfølgene av at protokollasjon ikke er foretatt. Ordet realitetsbehandling bør ikke benyttes her, da rettens vurdering av om vilkårene i §§ 3-2 og 3-3 er oppfylt må anses som en materiell vurdering av realitetene i saken.

§ 6-10 Forkynning av krav og andre prosesskriv

Her gjøres det unntak fra tvisteloven § 12-4, som sier at ikke bare første krav i saken, men også nye krav, skal forkynnes for partene. DA er enig i at det av hensiktsmessighetsgrunner er behov for å gjøre et slikt unntak.

Overskriften stemmer ikke overens med bestemmelsens innhold. Vi foreslår at ”og andre prosesskriv” strykes fra overskriften.

§ 6-11 Førebuing av og plan for gjennomføring av sakene

Første ledd svarer til tvisteloven § 9-4, men er noe forenklet i forhold til denne. DA er enig i at det her er behov for å utforme en spesialregel som er tilpasset jordskifterettene.

I tillegg til at det her er utformet egne forenklede regler, er det vist til at tvisteloven § 9-4 gjelder så langt den passer. Dette anses ikke som en god lovteknisk løsning. Når det er gitt en spesialregel som skal være en forenkling av tvisteloven § 9-4, kan det framstå som uklart hvilke deler av § 9-4 som likevel skal komme til anvendelse. DA mener at lovutkastet § 6-11 bør være en spesialregel som fullt ut setter tvisteloven § 9-4 til side.

I andre ledd siste punktum er det foreslått at retten skal føre i rettsboka når det foreligger tvist eller det skal holdes skjønn. Dette kan skape praktiske problemer for jordskifterettene. En tvist kan dukke opp på et tidspunkt hvor det vil bety unødvendig ekstraarbeid å innkalle til et rettsmøte for å protokollere i rettsboka at det foreligger tvist før det videre arbeidet med saken kan gjennomføres. Vi foreslår at det bør vurderes å ta ut siste punkt i andre ledd.

§ 6-12 Rettleiing

Bestemmelsen svarer til tvisteloven § 11-5, og framstår delvis som en gjengivelse av denne. Det er for øvrig henvist til tvisteloven § 11-5. Vi oppfatter det slik at veiledningsplikten etter forslaget skal være den samme i jordskifterettene som i de alminnelige domstolene.

Bestemmelsen framstår som overflødig. Spørsmålet er om det av pedagogiske hensyn bør være en egen bestemmelse om veiledningsplikten i jordskifteloven. DA mener at hensynet til en god og konsekvent lovsystematikk tilsier at det ikke gis en egen bestemmelse i jordskifteloven med samme innhold som en tilsvarende bestemmelse i tvisteloven. Det vises til våre kommentarer til § 6-1 ovenfor.

Vi anbefaler at § 6-12 går ut. Dersom bestemmelsen blir stående bør den etter vår oppfatning krympes. Vi foreslår at den for eksempel kan gis slik ordlyd:

Jordskifteretten skal gi partene slik rettleiing om reglar og rutinar for saksbehandlninga og andre formelle forhold som er nødvendig for at dei skal kunne ta vare på sine interessar i saka, jf. tvisteloven § 11-5.

§ 6-13 Innkalling

Bestemmelsen svarer til tvisteloven § 13-2 og framstår delvis som en gjengivelse av denne. Det er i tillegg gitt noen suppleringer og tilpasninger. Bestemmelsen bør derfor kunne forstås som en spesialregel som setter tvisteloven § 13-2 til side.

I følge første ledd fjerde punktum kan varsel om innkalling i visse tilfeller gis på annen måte enn det som følger av hovedregelen i andre punktum. Vi er i tvil om det er nødvendig å utforme en slik spesialregel, eller om det er tilstrekkelig å falle ned på domstollovens bestemmelser om forkynning. Slik fjerde ledd fjerde punktum er utformet, er det også et spørsmål om den er godt nok tilpasset dagens kommunikasjon/forhold. Vi kan uansett ikke se at det er noen grunn til at de som er "busett utanfor kommunen" skal omfattes av dette unntaket.

I femte ledd henvises det til reglene i tvisteloven kapittel 13 I. Denne delen av bestemmelsen er overflødig, da det følger av den generelle henvisningen i § 6-1 andre ledd at tvisteloven kapittel 13 gjelder. Det er kun tvisteloven § 13-2 som etter vår oppfatning settes til side i kraft av spesialregelen i ukastet § 6-13. Femte ledd bør derfor etter vår oppfatning gå ut.

§ 6-14 Plikt til å møte og forklare seg

Det følger av første ledd første punktum at parter og vitner har plikt til å møte når de er særskilt innkalt. Vi reiser spørsmålet om det ikke her burde vært tilføyd en henvisning til § 6-13.

Alle parter skal i henhold til andre punktum ha informasjon om rettsmøter de ikke selv er innkalt til. Dette betyr at dersom det i jordskiftesaken oppstår en tvist som involverer et mindre antall parter, skal de øvrige partene i jordskiftesaken ha informasjon om rettsmøter i anledning tvisten. Dette vil i noen saker innebære et betydelig merarbeid for jordskifteretten. DA mener av den grunn at første ledd andre punktum bør utgå.

I tredje ledd er det positivt henvist til kapittel 22-25 i tvisteloven. Henvisningene er på grunn av den generelle henvisningen i § 6-1 andre ledd overflødig. Som ovenfor nevnt mener vi det er viktig å holde seg konsekvent til den systematikk som følger av § 6-1. Tredje ledd bør derfor gå ut.

§ 6-15 Andre reglar om saksbehandlingen

Første ledd svarer til deler av tvisteloven § 9-13, men gjelder saksavviklingen generelt og ikke kun hovedforhandling. Dette er begrunnet med at prosessen ved behandlingen av de rettsendrende sakene skiller seg fra prosessen i rettsfastsettende saker. Bestemmelsen burde kunne forstås som en spesialregel som setter tvisteloven § 9-13 til side.

Tredje ledd er etter sitt innhold sammenfallende med tvisteloven § 9-14 første ledd, med unntak av at denne ikke er begrenset til å gjelde hovedforhandling. Dette oppfattes som et supplement til tvisteloven § 9-14 første ledd, og det er da naturlig å foreta en henvisning til denne.

Fjerde ledd er overflødig, og bør gå ut. Som ovenfor nevnt mener vi at tvisteloven § 9-13 bør kunne anses som positivt unntatt i kraft av spesialregelen i utkastet § 6-15 første ledd. Ellers vil det følge av utkastet § 6-1 andre ledd at tvisteloven §§ 9-14 til 9-17 gjelder så langt de passer. Det kan imidlertid reises spørsmål ved hvor godt disse bestemmelsene passer for de rettsendrende sakene. Vi savner en gjennomgang av hvordan det vil slå ut i praksis at disse bestemmelsene i tvisteloven er gjort gjeldende (så langt de passer) også for de rettsendrende sakene.

§ 6-16 Partane si plikt til opplysning av saka

Første til tredje ledd svarer til tvisteloven § 21-4, og framstår som en ren gjengivelse av denne. I fjerde ledd foretas en henvisning til tvisteloven femte del. Det følger av den generelle henvisningen i § 6-1 andre ledd at denne delen av tvisteloven er gjort gjeldende. Bestemmelsen er i sin helhet overflødig. DA mener som nevnt at det er uheldig å bryte med systematikken som følger av § 6-1, og at bestemmelsen av den grunn bør gå ut. Dersom bestemmelsen blir stående bør den i så fall forenkles. Vi foreslår at den for eksempel kan gis slik ordlyd:

Partane skal sørge for at saka blir riktig og fullstendig opplyst, jf. tvisteloven § 21-4.

§ 6-17 Sakleg og geografisk avgrensing

Saklig og geografisk avgrensing inngår i fremmingsvedtaket etter dagens lovgivning. Siden obligatorisk fremming er foreslått tatt ut, er det et spørsmål om den avgrensing som jordskifteretten skal gjøre nå må skje formløst. Saklig og geografisk avgrensing er imidlertid så grunnleggende at det bør vurderes å knytte dette opp til en avgjørelsesform, der vel "jordskifteavgjerd" peker seg ut.

§ 6-18 Grunnlaget for jordskifteretten sin avgjerder

Første ledd oppfattes som en spesialregel som setter tvisteloven § 11-1 første og andre ledd til side. DA er enig i at det her er behov for en spesialregel.

Andre ledd svarer til tvisteloven § 11-1 tredje ledd, og er slik vi oppfatter det ment å være i samsvar med denne. Vi anbefaler derfor at det gjøres en henvisning til tvisteloven § 11-1 tredje ledd for å unngå tolkningstvil. En henvisning er dessuten med på å understreke at formuleringen "ikkje har hatt grunn til" er ment å være dekkende for tvistelovens "ikke har hatt foranledning til".

§ 6-19 Avgjerdformene

DA er enig i at det er hensiktsmessig å ha en bestemmelse som definerer avgjørelsesformene. Bestemmelsen svarer til tvisteloven § 19-1, og slik vi forstår lovutkastet settes denne til side.

Det følger av første ledd at bestemmelsens andre til sjuende ledd definerer de ulike avgjørelsesformene som avslutter en sak. Dette vil ikke være helt riktig, da det i tredje ledd er nevnt tilfeller hvor "jordskifteavgjerd" kan benyttes uten at det avslutter saken (f. eks. "verdsetting", "jordskifteløysing undervegs i saka"). Det samme gjelder "orskurd" i femte ledd ("tvist om bevis"). Videre er "vedtak" jf. sjette ledd en avgjørelse som normalt ikke avslutter en sak. Vi foreslår at første ledd går ut.

Vi gir vår tilslutning til innholdet i andre og tredje ledd. Det kan reises spørsmål ved om "semjedom" er et uttrykk som språklig sett er treffende, ettersom det vanligvis ikke vil foreligge en uttrykt enighet i disse tilfellene. Imidlertid er hovedpoenget å få fram at dette er en avgjørelsesform med rettskraftsvirkninger som en dom. DA støtter derfor innføring av "semjedom" som en egen avgjørelsesform.

Vi er videre enige i at avgjørelsesformen for de rettsendrende sakene benevnes som "jordskifteavgjerd" jf. fjerde ledd.

Uttrykket "jordskifteløysing undervegs i saka" jf. fjerde ledd b) kan lett misoppfattes som en midlertidig avgjørelse i motsetning til en "endelig jordskifteløysing", jf. fjerde ledd c). Det er ikke slik at de avgjørelsene det her er tale om nødvendigvis er midlertidige. Vi mener at faren for misforståelser er så nærliggende at man her må finne andre formuleringer.

De tre underpunktene i fjerde ledd kan gi inntrykk av å være uttømmende for når avgjørelsesformen "jordskifteavgjerd" skal benyttes. Det kan imidlertid være naturlig å

bruke denne avgjørelsesformen også i andre tilfeller enn de som uttrykkelig er nevnt her.

Vi foreslår at fjerde ledd får slik ordlyd:

Ved jordskifteavgjerd tar jordskifteretten avgjerd om:

- a) verdsetting og andre nødvendige trinn fram til jordskifteløysing,*
- b) jordskifteløysing,*
- c) fordeling av jordskiftekostnader, jfr. § 7-1.*
- d) fremming av jordskifte, jf. §§ 3-2 og 3-3.*

Hvis man endrer fjerde ledd her, må man også endre § 1-3 bokstav g).

Det følger av femte ledd bokstav a) at avvisning treffes i form av "orskurd" når vilkårene for å ta saken under behandling ikke er oppfylt. Det er i kommentaren til lovutkastet § 6-19 femte ledd vist til at *"For dei prosessuelle avgjerdene skal det bli nytta forma "orskurd" (kjennelse) på same måten som etter tvisteloven,..."*, jf. s 196 i høringsnotatet. I kommentarutgaven til tvisteloven av Schei, Bårdsen, Nordén, Reusch og Øie s 756 går det fram av kommentarene til § 19-1 at *"Avvisning er formen hvis en prosessforutsetning, et nødvendig formelt vilkår for å ta saken under behandling, mangler ved saksanlegget eller når et rettergangsskritt blir foretatt,..."*

Slik DA tolker lovutkastet § 6-19 femte ledd a), sammenholdt med kommentarene til denne i høringsnotatet, er det her tale om prosessuelle vilkår. Privatøkonomisk nytte og ikke-tapsgarantien jf. utkastet §§ 3-2 og 3-3 er materielle vilkår for jordskifte, og det vil i tråd med dette ikke være naturlig å bruke avvisningsformen dersom retten kommer til at disse vilkårene ikke er oppfylt. I disse tilfellene bør det treffes en realitetsavgjørelse ("jordskifteavgjerd"), der konklusjonen blir at kravet om jordskifte tas eller ikke tas til følge, eller eventuelt fremmes eller nektes fremmet. For å unngå mulige misforståelser bør det presiseres i merknadene til bestemmelsen at avvisning er forbeholdt prosessuelle grunner.

Avgjørelsesformen vil få konsekvenser for ankeinstansens sammensetning ved anke på avgjørelsen. Dersom spørsmålet om en sak skal fremmes eller ikke (jf. utkastet §§ 3-2 og 3-3) blir avgjort i form av "jordskifteavgjerd", vil ankeinstansens sammensetning følge av utkastet § 8-2 andre ledd. Dette sikrer at den jordskiftefaglige kompetansen bringes inn ved overprøvingen av disse sakene. Dette er en god løsning, da sakene er av jordskiftefaglig art.

§ 6-20 Innholdet i avgjerdene

Bestemmelsen tilsvarer tvisteloven § 19-6, men inneholder delvis spesialtilpassede regler.

Første ledd er slik vi forstår det i samsvar med tvisteloven § 19-6 første ledd, og vi reiser spørsmål ved om det her bør henvises til denne, jf. våre kommentarer til utkastet § 6-1. Andre ledd synes å være sammenfallende med tvisteloven § 19-6 andre ledd første punktum, og også her er det et spørsmål om det bør foretas en henvisning. Det samme spørsmålet gjelder tredje ledd som i innhold synes å samsvare med tvisteloven § 19-6 tredje ledd.

Når det gjelder innholdet i avgjørelsene, er vi enig i at det bør skilles mellom de ulike avgjørelsesformene. Fjerde ledd bør imidlertid også omfatte kjennelse. Kravet til innhold

både i dommer og kjennelser bør følge tvistelovens regler. Vi foreslår videre at femte ledd omfatter jordskifteavgjørelse og skjønn i forbindelse med jordskifte, mens semjedom med fordel kan skilles ut i et eget ledd.

Sjuende ledd bør vurderes nærmere. Det kan diskuteres om det er nødvendig å omtale avgjørelse om sakskostnader særskilt, da dette ikke er en egen avgjørelsesform, men vil inngå som en del av en avgjørelse.

§ 6-22 Rettsbøker og tinglysing

Første ledd er en ren henvisning til tvisteloven kapittel 13 II, som allerede er gjort gjeldende ved den generelle henvisningen i § 6-1 andre ledd. Første ledd er unødvendig, i tillegg til at det bryter med systematikken som naturlig følger av § 6-1. Vi anbefaler derfor at første ledd går ut, og at utkastet § 6-22 kun omhandler tinglysing.

§ 6-23 Rettsforlik

Bestemmelsen svarer til tvisteloven § 19-11, og framstår som en gjengivelse av denne. Bestemmelsen er overflødig, og bør utelates av hensyn til en gjennomført lovsystematikk jf. våre bemerkninger til utkastet § 6-1.

Etter vår vurdering kan rettsforlik, både etter gjeldende rett og i henhold til utkastet, bare inngås i rettsfastsettende spørsmål. Vi er kjent med at det er ulike oppfatninger i jordskifterettene om det også er eller bør være anledning til å inngå tilsvarende forlik i rettsendrende spørsmål. Vi anbefaler derfor at det i forarbeidene til ny jordskiftelov går klart fram at rettsforlik bare kan inngås i rettsfastsettende spørsmål.

§ 6-24 Forskrifter om mekling

Første ledd andre punktum bygger på at rettsmekling fortsatt skal være en forsøksordning i jordskifterettene. Det følger av den generelle henvisningen til tvisteloven i utkastet § 6-1 andre ledd at tvisteloven kapittel 8 vil gjelde for jordskifterettene. Dette betyr at rettsmekling foreslås innført som en fast ordning. Første ledd andre punktum må derfor gå ut. Av samme grunn må ordet "rettsmekling" i andre ledd strykes.

Det kan videre reises spørsmål ved om det er hensiktsmessig å ha en egen forskriftshjemmel for arealmekling som forsøksordning. Det framstår som uklart hva som ligger i begrepet arealmekling. Dersom forskriftshjemmelen for arealmekling blir stående, vil vi anbefale en nærmere definisjon av begrepet, enten i § 1-3 eller i forarbeidene til loven.

§ 6-26 Merking og rapportering av grenser

Ikke alle grenser egner seg for merking og koordinatfesting, for eksempel grenser i vassdrag og sjø, jf. første ledd. Obligatorisk merking og koordinatfesting bør derfor nyanseres noe.

§ 6-28 Tvangskraft og rettskraft

Første ledd henviser til tvisteloven kapittel 19 V om tvangskraft og rettskraft. Etter tvisteloven § 19-13 første ledd kan rettslige avgjørelser fullbyrdes etter reglene i tvangsfullbyrdelsesloven. Tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1 andre ledd a) må antas også å omfatte jordskifteavgjørelser. Vi vil anbefale at forholdet til tvangsfullbyrdelsesloven klargjøres og gjøres lettere tilgjengelig.

Første ledd er i sin nåværende form overflødig.

3.7 Kapittel 7. "Kostnader ved sak for jordskifterett"

3.7.1 Generelle kommentarer

Den vesentligste endringen i dette kapitlet er lovforslagets bestemmelser om at rettsmøtegebyr skal erstatte dagens partsgebyr. LMD har i den forbindelse bedt DA om å utrede de økonomiske konsekvensene av en slik endring som egen sak. Det vises i den forbindelse til egen rapport som DA har utarbeidet på bakgrunn av en undersøkelse i jordskiftedomstolene og som er oversendt LMD. Når det gjelder de økonomiske konsekvensene av endringsforslaget, konkluderer rapporten med følgende:

"Gebyrundersøkelsen i jordskiftedomstolene viser at endring fra partsgebyr til rettsmøtegebyr trolig vil medføre en betydelig nedgang i gebyrinntekter til jordskiftedomstolene. For 2008 ville nedgangen i 92 % av sakene ha vært på 4 627 136 kroner, en nedgang i totalgebyr på 31 %. Det er kun tre mindre jordskifteretter som ikke har svart på undersøkelsen, slik at undersøkelsen skulle gi et bra bilde av resultatet av 2008. DA mener det er grunn til å tro at forslag til nye gebyrregler vil innebære en nedgang i gebyrinntektene i størrelsesorden 4,5 – 5. mill. kr. pr. år."

Partsgebyr er en særordning som kun omfatter jordskiftedomstolene. Dette gebyret ble, sammen med en rekke andre gebyr, innført ved lovendring i 1983 etter et eget forslag fra LD (nå LMD), jf. Ot. prop. 38 (1982-83). Partsgebyret ble betegnet som et tilleggsgebyr i likhet med grensemerkingsgebyret. Formålet med endringen var å få en gebyrordning i samsvar med det som gjelder ved de alminnelige domstoler og å skaffe inntekter som dekker en del av kostnadene med jordskiftesakene. I tillegg fremholdes det at et gebyr vil medføre at de minst viktige sakene ikke blir krevd (terskel for å fremme sak). Av nevnte Ot. prop. kan man ikke se at det er gitt en særskilt begrunnelse for nettopp innføring av partsgebyr. Det er imidlertid nærliggende å anta at partsgebyret ble innført fordi jordskiftesakene kjennetegnes med et høyere antall parter pr. sak sammenlignet med partforholdet for de aller fleste saker som føres for de alminnelige domstoler.

Uavhengig av det inntektsmessige bortfallet ved en endring, mener DA det er gode grunner som taler for å opprettholde dagens partsgebyr.

Mange av jordskiftesakene er av en slik karakter at de må ha en "modningstid". Jordskifteprosessen innebærer i mange saker at ulike løsningsforslag skal utarbeides, diskuteres og til slutt forhåpentligvis ende i en minnelig løsning. Dette kan nødvendiggjøre at det avholdes flere rettsmøter. En overgang til rettsmøtegebyr kan innebære at retten, for å spare partene for kostnader, avvikler sakene med færre rettsmøter enn det som strengt tatt

ville ha vært fornuftig av hensyn til å finne samtlende løsninger som partene kan akseptere. Dette kan igjen føre til flere "unødige" ankesaker.

Jordskiftesakene kjennetegnes med mange selvprosederende parter og utstrakt bruk av muntlige forhandlinger. Disse forholdene tilsier også at det ofte kan være nødvendige å avholde flere rettsmøter enn i saker hvor partene nesten uten unntak er representert ved en profesjonell aktør - advokat. DA vil for øvrig fremholde at partsgebyr i motsetning til rettsmøtegebyr gir bedre forutsigbarhet i kostnadene for parter som er involvert i en sak for jordskiftedomstolen.

Norge er et vidstrakt land og i mange sokn kan reiseavstandene være betydelige. Dette vil selvfølgelig også påvirke hvordan retten forbereder den enkelte sak. Som man ser av gebyrundersøkelsen vil et eventuelt rettsmøtegebyr ha store variasjoner fra sokn til sokn. I mange saker vil retten kunne forberede saken med et saksforberedende møte og deretter en hovedforhandling. Slike saker vil ikke utløse rettsmøtegebyr, kun et inngangsgebyr. Det er grunn til å stille spørsmålstegn ved om dette gir et riktig bilde av rettens arbeid med saken i forhold til hva det skal koste partene. Hvilken terskel vil det foreligge for å fremme sak i slike tilfeller?

Statistikk viser at i saker for jordskifteretten, i motsetning til de alminnelige domstolene, er det kun i 1/3 av sakene at en part er representert ved advokat eller godkjent rettsmedhjelper. DA vil fremholde at det heller er utgifter til sakkyndig bistand enn partsgebyr som eventuelt vil skape store utgifter for en part i en jordskiftesak.

Gebyrreglene i jordskifteloven er skreddersydd for jordskiftedomstolens oppgaver.. Eksempler på dette er grenselengdegebyret samt bestemmelsen om at jordskifteknudnader, herunder gebyrer, skal fordeles mellom partene etter nytteprinsippet. Begge disse ordningene videreføres i lovforslaget. Også i et slikt perspektiv synes forslaget om å harmonisere med de generelle rettsgebyrreglene lite gjennomtenkt.

En av innvendingene mot partsgebyret og argument for innføring av rettsmøtegebyr, er at det samlede partsgebyret blir betydelig i saker med mange parter. I noen bruksordningsaker kan det være et tresifret antall parter. Bruksordningsaker med så mange parter krever store administrative ressurser i forhold til logistikk av parter, håndtering av store mengder dokumenter, rettsboksskriving, og ikke minst portokostnader. DA kan ikke se at dette tilsier at partsgebyret bør falle bort.

Med bakgrunn i det ovennevnte kan ikke DA se at lovforslaget medfører en mer "riktig" eller "rettferdig" kostnadsmodell enn det man har i dag. DA kan på denne bakgrunn ikke tiltre dette lovforslaget.

Dagens situasjon innebærer at de samlede gebyr fra jordskifterettene bidrar til å dekke opp i underkant av 10 % av de totale kostnader (ca. 190 mill. kroner) i jordskiftedomstolene. I et slikt perspektiv kan det anføres at dagens gebyrregler ikke gir et reelt uttrykk for domstolenes arbeid med sakene. En ny jordskiftelov vil generere ytterligere kostnader både på kort og langt sikt. Med dette som et utgangspunkt kan DA ikke støtte et forslag som vil bidra til å redusere domstolenes inntektsside.

Gebyrreglene er i dag i sin helhet inntatt i jordskifteloven som særlov, men slik at størrelsen på R følger reguleringer gjort i rettsgebyrloven. Slik DA ser det ville det være en

betydelig forenkling og gi større fleksibilitet dersom for eksempel antall R i de ulike gebyrtyper innenfor jordskiftedomstolen kunne fastsettes i egen forskrift. Det er i den forbindelse naturlig at DA blir gitt fullmakt til å foreta slike fastsettelse.

3.7.2 Kommentarer til den enkelte bestemmelse – forslag til endringer

§ 7-1 Kva partane skal betale

Bestemmelsen fremstår som en videreføring av gjeldende rett. DA erfarer at det fremdeles knytter seg en del usikkerhet m.h.t. hva som går inn under begrepet sideutgifter i sak krevd etter jordskifteloven § 6a, lovutkastet § 6-5. Det forutsettes at disse kostnadene blir klart definert i særmerknadene til bestemmelsen.

Arbeidsgruppen legger til grunn at kostnader med ”utskrifter” må falle inn under bestemmelsens første ledd selv om dette ikke er positivt nevnt. Begrepet ”utskrifter” er ikke et entydig begrep og kan bl.a. bety utskrift av rettsbok, brev til retten m.v. Det må derfor klart gå fram av særmerknadene hva som skal legges til grunn.

DA støtter også at leie av rettslokale må dekkes av det offentlige ved jordskiftesaker som for de alminnelige domstoler. Selv om det ofte forekommer at kommuner dekker slike utgifter ved leie av kommunale lokaler, skjer det like ofte at slike krav avvises av kommuner under henvisning til at dl. § 25 ikke gjelder for jordskifterettene. For at dette skal bli tilstrekkelig avklart ber en departementet vurdere å endre enten dl. § 25 eller gjøre et tillegg i lovutkastets § 7-3 siste ledd.

§ 7-2 Kostnader partane ikkje skal betale

Da kan ikke se behov for en slik bestemmelse når det i § 7-1 fremgår hva partene skal betale. Det foreslås at denne bestemmelsen strykes.

§ 7-3 Gebyr

Når det gjelder forslaget om å erstatte partsgebyr med rettsmøtegebyr vises det til våre merknader under pkt. 3.7.1 samt til DA sin gebyrundersøkelse oversendt departementet som egen sak.

Når det gjelder bestemmelsen for øvrig har vi følgende merknader:

Første ledd:

- Flere steder i kapitlet går formuleringen ”Sak etter kap 3, §§ 4-1 og 4-1” igjen, for eksempel. § 7-4, første ledd. § 7-3- første ledd bør endres i overensstemmelse med dette i stedet for å bruke sakstypebetegnelsen.

Tredje ledd:

- Det bør vurderes om tredje punktum i tredje ledd bør strykes fordi den samme hjemmelen må anses å fremgå av andre punktum.

Fjerde ledd

- Dersom det tilstrebes en harmonisering med rettsgebyrloven kan det synes å være en kollisjon mellom bestemmelsen i tredje ledd og første punktum i fjerde ledd.

Gebyr for behandling av krav om gjenåpning etter rettsgebyrlovens § 8, sjuende ledd er idag 6 R og ikke 5 R.

- Når det gjelder 2. punktum kan denne gjøres klarere ved at den endres til:

Den som krev gjenopning skal betale gebyr etter første, sjette, sjuande, åttande og niande ledd, som om det var forlanga ny sak.

For øvrig kan det synes naturlig at rekkefølgen i bestemmelsene om gjenåpning og gjennomsyn endres slik at gjennomsyn kommer før gjenåpning. På side 202 i høringsnotatet går det fram at § 7-3, femte ledd om gebyr på 2 R ved gjennomsyn er en ny bestemmelse. DA gjør oppmerksom på at anke etter jordskifteloven § 72 i dag behandles som en ordinær anke til jordskifteoverrett med gebyr på 5 R, jf. jordskiftelovens § 74, fjerde ledd.

§ 7-4 Fordeling av kostnader etter § 7-1

Denne bestemmelsen må sees i sammenheng med § 7-6 og § 7-7. Det bør vurderes å flytte bestemmelsen slik at denne står i sammenheng med nevnte bestemmelser, slik at sammenhengen er enklere å se.

§ 7-5 Skjønn som eiga sak

DA stiller spørsmålstegn ved om denne bestemmelsen ikke må anses som overflødig. Henvisningen til skjønnsprosessloven finnes allerede i kap. 5 og den tidligere henvisningen til erstatningsskjønn etter reinsdriftsloven er tatt ut av loven.

§ 7-6 Når krav om sak for jordskifterett er heilt grunnlaust eller blir trekt etter at realitetsbehandling har tatt til

Denne bestemmelsen omhandler også det forhold at krav om sak blir trukket tilbake uten at realitetsbehandling nødvendigvis har tatt til. Overskriften bør derfor endres ved at man stryker "etter at realitetsbehandlingen har tatt til"

En ber departementet vurdere hvorvidt ordet "heilt" bør strykes. Av likhetshensyn bør det av særmerknadene klargjøres hva man skal legge i begrepet "grunnlaust".

§ 7-12 Betalingsfrist

Andre ledd i bestemmelsen må oppfattes slik at den også gjelder forskudd som er krevd etter at realitetsbehandling av saken er tatt til, jf. § 7-10. Dette mener DA kan være svært uheldig. Andre ledd må gjelde gebyr etter § 7-3, samt forskudd etter § 7-10 som er krevd før realitetsbehandling er tatt til. Manglende innbetaling av forskudd underveis i saken kan avregnes når saken avsluttes.

§ 7-13 Kostnader til sakkunnig hjelp

DA sine kommentarer er utelukkende knyttet til bestemmelsens fjerde ledd hvor man foreslår å forankre dekning av kostnader til rettshjelp til en andel av tvistegjenstandens verdi. DA støtter dette forslaget og mener dette er et godt grep i forhold til å bidra til at kostnadsomfanget skal stå i forhold til tvistegjenstandens verdi.

3.8 Kapittel 8. "Rettsmiddel"

3.8.1 Generelle kommentarer

Arbeidsgruppa ble utfordret både av referansegruppa, representanter fra jordskifteoverrettene, representanter fra førstelagmennene og fra DA til å fremme et forslag hvor dagens rettsmiddelordning ble ivaretatt. DA vil berømme arbeidsgruppen for at det nå foreligger to reelle alternative forslag til ny rettsmiddelordning ved jordskifte.

3.8.2. Valg av rettsmiddelordning

Ved valget av rettsmiddelinstans(er) må det foretas en avveining av ulike hensyn. DA vil i det følgende er trekke frem noen av de viktigste momentene som vil inngå i denne avveiningen.

Et av hovedargumentene for å velge lagmannsretten som ankeinstans for alle avgjørelser i jordskifterettene er hensynet til brukerne. Arbeidsgruppas forslag innebærer at partene slipper å forholde seg til to forskjellige ankeinstanser, og man unngår muligheten for at partene anker til feil domstol. Man vil også unngå at det oppstår tilfeller hvor det kan være berettiget tvil om hva som er riktig ankeinstans, og dermed unngås også unødvendige prosesser for å avklare dette spørsmålet.

Et annet viktig argument som kan brukes til fordel for lagmannsretten som ankeinstans i alle saker, er effektivitetshensynet. Det antas at ordningen med én ankeinstans vil kunne redusere tidsbruken og kostnadene ved ankebehandlingen sammenlignet med dagens ankeordning. Også i forhold til dette momentet, er brukerperspektivet helt sentralt.

En annen fordel med lagmannsrettsmodellen er at lagmannsrettene har et sterkt fagmiljø innenfor prosesslovgivningen. Dette vil kunne bidra til å sikre kvaliteten på overprøvingen i alle saker, og vil også kunne ha en positiv betydning for partenes og allmennhetens tillit til ankebehandlingen.

Dersom lagmannsretten skal være ankeinstans i alle saker, er det en forutsetning at lagmannsretten blir tilført jordskiftefaglig kompetanse. De jordskiftefaglige sakene bør behandles av en jordskiftelagdommer, eventuelt med tillegg av en juridisk dommer. Forslaget om at jordskiftelagdommeren også kan delta i ankebehandlingen av de rettsfastsettende sakene, gir lagmannsrettene anledning til å kombinere juridisk og jordskiftefaglig kompetanse. At lagmannsrettene på denne måten får tilført jordskiftefaglig kompetanse anses som en berikelse for fagmiljøet i lagmannsrettene.

Opprettholdelse av dagens tosporede ankemodell vil være den enkleste løsningen å gjennomføre i praksis, blant annet på grunn av at man kan basere seg på dagens organisering. Ved å holde seg innenfor gjeldende organisering slipper man også usikkerhet med hensyn til om endringene vil gi uønskede prosessuelle virkninger, og eventuelt uheldige konsekvenser for lagmannsrettens saksavvikling m.v. Videre unngår man mulige problemstillinger som en integrering med ulike kulturer kan medføre, i tillegg til de personmessige belastninger som en avvikling av jordskifteoverrettene vil kunne medføre.

Dersom opprettholdelse av jordskifteoverrettene skal være et reelt alternativ er det av hensyn til brukerperspektivet viktig å rydde opp i de vanskelighetene og problemstillingene som dagens rettsmiddelordning representerer. Oppryddingen i avgjørelsesformene, jf. lovutkastet § 6-19, sammenholdt med § 8-2 i lovutkastets alternativ 2, bidrar til å klargjøre hva som skal ankes hvor. Dette vil representere en klar forbedring i forhold til dagens ordning.

Det er også en forbedring at det i alternativ 2 er foreslått at dersom det er anket til feil ankeinstans skal saken overføres til rett domstol, jf. lovutkastet § 8-1, femte ledd. Ved dette forslaget har man sørget for at partene ikke lenger risikerer at ankefristen er utløpt fordi anken er satt fram for feil domstol.

I sammenheng med brukerperspektivet nevnes for øvrig det store innslaget av selvprosederende parter i jordskiftesakene. Det er mulig at terskelen for de selvprosederende partene vil være lavere, og at det vil være lettere å legge til rette for disse i jordskifteoverretten sammenlignet med lagmannsretten.

Arbeidsgruppas forslag i alternativ 2 om at jordskifteoverrettens avgjørelser kan ankes til lagmannsrettene, innebærer at man får en fireinstansordning for de rettsendrende sakene. Dette er en kostnads- og tidkrevende løsning, som imidlertid kan unngås dersom det innføres en ordning med direkte anke til Høyesterett på jordskifteoverrettens avgjørelser.

Etter det DA erfarer er det nokså bred enighet i domstolsmiljøene om at lagmannsrettsmodellen fremstår som den beste ankemodellen. Det er denne modellen som oppfattes å være best egnet til å løse de vanskelighetene og ulempene som dagens ankeordning fører med seg.

DA er av den oppfatning av at det er mye som taler for å slutte seg til arbeidsgruppas forslag om å inkorporere jordskifteoverrettene i lagmannsrettene. DA er imidlertid av den oppfatning av at det er en grunnleggende forutsetning for å få en tilfredsstillende ankebehandling av de jordskiftesfaglige avgjørelsene, at lagmannsretten settes med jordskiftelagdommer. Dette kommer vi nærmere tilbake til i § 8-2. Det er videre en forutsetning at de økonomiske og administrative forutsetningene for en ny rettsmiddelordning er på plass før den nye ordningen kan iverksettes. I denne forbindelse viser vi til DAs utredning knyttet til de økonomiske og administrative konsekvensene ved rettsmiddelordningen.

DA vil ikke kommentere arbeidsgruppas alternativ 2 med å opprettholde dagens jordskifteoverrett, da vi er av den oppfatning av at arbeidsgruppas alternativ 1 innebærer den beste forbedringen i forhold til brukerne.

3.8.3 Kommentarer til den enkelte bestemmelse

§ 8-2 Samansettinga av lagmannsretten

DA slutter seg til forslaget i første ledd om at anke over dommer, kjennelser og beslutninger behandles etter tvistelovens modell av et kollegium sammensatt av tre dommere, og at førstelagmannen kan bestemme at en av dommerne skal være jordskiftelagdommer.

En overføring av jordskifteoverrettenes virksomhet til lagmannsrettene innebærer at jordskiftefaglige og juridiske miljøer bringes sammen i samme domstol. Dette må anses å være en berikelse for begge miljøene. En viktig forutsetning for dette er imidlertid at det åpnes for at de to dommergruppene kan bli satt til å virke sammen ved behandlingen av ankesaker som kommer fra jordskifterettene.

At en av de juridiske dommerne kan erstattes av en jordskiftelagdommer i disse sakene, vil også gi en fleksibel og effektiv utnyttelse av lagmannsrettens dommere. Førstelagmannen vil ved avgjørelsen av rettens sammensetning i den enkelte sak kunne ta hensyn til om jordskiftelagdommeren har ledig kapasitet. Flexibiliteten i dette vil gi lagmannsretten mulighet til en smidig og effektiv saksbehandling.

Av samme grunner som nevnt over mener DA at det er hensiktsmessig å åpne for at jordskiftelagdommere også skal kunne delta i enkelte ankesaker som kommer fra tingrettene. Dette vil være aktuelt i saker om tinglige rettigheter i fast eiendom hvor tingrettene og jordskifterettene har parallell kompetanse. Vi kan ikke se noen grunn til at den ressursen som jordskiftelagdommerne vil representere for lagmannsretten, ikke skal kunne utnyttes også i ankesaker fra tingrettene innenfor dette saksfeltet. En jordskiftelagdommer vil dessuten kunne tilføre den dømmende rett kompetanse som kan være av stor verdi i den enkelte sak.

DA foreslår at jordskiftelagdommerne gis kompetanse til å delta i behandlingen av alle ankesaker om grenser og tinglige rettigheter i fast eiendom, enten de er behandlet i jordskifteretten eller tingretten i første instans. Det bør på samme måte som ifølge utkastet § 8-2 første ledd, være opp til førstelagmannen å avgjøre om en av de tre dommerne skal erstattes med en jordskiftelagdommer. Man er da sikret en konkret vurdering av om saken er tjent med en slik sammensetning. Lovteknisk anses det ikke som en god løsning å gjøre "dobbelkompetanse" til et kriterium i lovteksten. Det bør ikke være nødvendig for lagmannsretten å ta stilling til om jordskifteretten ville hatt kompetanse i en sak som er behandlet i tingretten, før rettens sammensetning avgjøres. Jordskiftelagdommernes kompetanse kan for eksempel angis som "*saker om grensen mellom eiendommer eller om rettigheter til fast eiendom*". Vi antar at en slik regel hører hjemme i domstoloven, ettersom anvendelsesområdet er anker fra tingretten.

I følge andre ledd skal retten ved anke over jordskifteavgjørelser og overskjønn settes i samsvar med skjønnsprosessloven § 34. Hovedregelen er at retten settes med en fagdommer med tillegg av meddommere. Da lovutkastet § 8-2 andre ledd angir som unntaksregel at retten kan settes med to fagdommere, antar vi at unntaksregelen i skjønnsprosessloven § 34 om at retten i særlige tilfeller kan settes med tre fagdommere ikke kommer til anvendelse. Det burde gått klarere fram at det bare er hovedregelen i skjønnsprosessloven § 34 som gjøres gjeldende.

Det følger av andre ledd andre punktum at der retten settes med en fagdommer, kan førstelagmannen bestemme om det skal være en jordskiftelagdommer eller en juridisk dommer. DA mener at det ved anke over jordskifteavgjørelser ikke bør åpnes for at retten kan settes uten en dommer med jordskiftefaglig kompetanse. Vi anser den jordskiftefaglige kompetansen som helt nødvendig for en forsvarlig overprøving av disse sakene. Det bør derfor formuleres en absolutt regel om at retten ved behandlingen av anke over jordskifteavgjørelser skal settes med en jordskiftelagdommer. Vi er imidlertid enig i forslaget om at retten kan settes med en juridisk dommer i tillegg. Dette kan være en

hensiktsmessig sammensetning når saken også reiser juridiske problemstillinger.

Ved overskjønn er det fornuftig at det gis en fleksibel regel med hensyn til om fagdommeren skal være en juridisk eller jordskiftefaglig dommer. Det er en god løsning at førstelagmannen kan ta stilling til dette spørsmålet ut fra en konkret vurdering av sakens karakter.

DA vil foreslå at jordskiftelagdommeren også må kunne benyttes ved overskjønn i saker hvor jordskifterett og tingrett har parallell kompetanse, som for eksempel i ekspropriasjonsskjønn til offentlige formål. Jordskiftelagdommerens kompetanse ved overskjønn må fremkomme av skjønnsprosessloven for saker som kommer fra tingretten.

Det følger av tredje ledd at der det er anket over ulike avgjørelsesformer samtidig, skal anken behandles som en sak. Det er også foreslått at førstelagmannen her kan velge om rettens sammensetning skal følge første eller andre ledd. Dette er etter vår oppfatning en god løsning.

Det følger av fjerde ledd at det overlates til førstelagmannen å avgjøre hvem som skal forberede den enkelte sak. I de tilfellene retten settes med både en jordskiftelagdommer og en juridisk dommer ved anke over jordskifteavgjørelse, bør det være en selvfølge at jordskiftelagdommeren skal være saksforberedende dommer. Selv om dette ikke er presisert i lovutkastet, vil det neppe skape problemer i praksis. Vi antar derfor at fjerde ledd kan stå uforandret.

§ 8-3 Behandling av anke, krav om overskjønn og gjennomsyn

DA er enig i at behandlingen av anke over judisielle avgjørelser følger alminnelig tvisteprosess, jf. første ledd, og at behandlingen av anke over jordskifteavgjørelser følger jordskifteprosessen, jf. andre ledd.

Det er i andre ledd henvist til §§ 8-4 til 8-13 og kapittel 6 i jordskifteloven. Denne lovteknikken kan gi noen uheldige utslag. Blant annet går man glipp av bestemmelsene i §§ 2-10 og 2-11 om meddommerutvalg. Ankeinstansen bør ikke være avskåret fra å velge meddommere fra "jordskiftemeddommerutvalget". Det er en fordel om lagmannsrettene kan velge mellom dette utvalget og utvalg etter skjønnsprosessloven.

Det kan formuleres en uttrykkelig bestemmelse om hvilke meddommere som kan benyttes. En slik regel vil høre hjemme i § 8-2 om rettens sammensetning.

Det kan videre reises spørsmål ved hva som oppnås ved at det i andre ledd andre punktum henvises til skjønnsprosessloven. Dersom det kun er i sammenheng med fjerde ledd at denne henvisningen er ment å ha betydning, ville det vært bedre at dette punktet ble flyttet til fjerde ledd.

§ 8-4 Når rettsmiddel kan bli brukt og utsett iverksetting av jordskiftet

DA slutter seg til innholdet i denne bestemmelsen. Vi mener imidlertid at det i andre ledd kan gjøres språklige forbedringer som vil gjøre bestemmelsen lettere tilgjengelig.

Vi foreslår at andre ledd får slik ordlyd:

Anke over dom eller semjedom frå ein som ikkje er godkjent som eigar eller bruksrettshaver i jordskifteområdet, kan bli fremma straks.

§ 8-6 Ankefråsegna

Første og andre ledd er overflødig, jf. § 8-3. Tredje ledd er ment å være en forenkling i forhold til det som følger av tvisteloven. For å gjøre bestemmelsen tydeligere bør den skjæres ned til en spesialregel om anke over jordskifteavgjørelser. Første og andre ledd bør strykes.

§ 8-8 Nekting ved anke på grunn av verdien av ankegjensstanden

Utkastet forstås slik at det ikke er meningen å innføre noen form for siling av ankesaker over jordskifteavgjørelser ut fra ankegjensstandens verdi. Overskriften kan derfor virke misvisende.

DA mener at det bør formuleres en skreddersydd silingsbestemmelse for anke over jordskifteavgjørelser. Det kan for eksempel tas utgangspunkt i jordskifteloven § 67 andre ledd, som inneholder elementer av tvisteloven § 29-13 første og andre ledd. Det bør føyes til et krav om at grunnen til å nekte anken fremmet er at det er åpenbart at anken ikke kan gis medhold eller lignende.

§ 8-9 Prøving av jordskifteavgjerd

Andre setning i andre ledd kan virke uklar. Poenget er at den som får en anke mot seg skal ha adgang til å ta opp andre ting i samme sak. Her bør det gjøres språklige forbedringer.

§ 8-11 Nærare om prøvinga

Tredje ledd framstår som uklar. Dersom det her åpnes for at lagmannsretten kan treffe avgjørelsen direkte, framgår ikke dette tydelig nok av bestemmelsen. En slik mulighet bør framgå uttrykkelig. Andre del av første setning kan for eksempel gis slik ordlyd:

[...], kan lagmannsretten avgjøre saka eller vise saka tilbake til jordskifteretten for behandling av tvisten.

3.9 Kapittel 9. "Ymse føresegner"

Dette punktet gir en oversikt over DA sine kommentarer til forslag om lovendringer i andre lover samt forslag til lovendringer som ikke er berørt i lovutkastet.

Lov 13. august 1915 om domstolene (domstolloven)

Det bør ikke åpnes for å tilkalle dommere fra jordskifteretten etter mønster av tilkallingsordningen for tingrettsdommere. Instansordningen tilsier at jordskiftelagdommeren, som den eneste i dommerpanelet med jordskiftekompetanse, ikke bør være en førsteinstansdommer. DA slutter seg derfor ikke til departementets forslag på dette punktet.

Lov 16. juni 1961 nr. 12 om ymse beitespørsmål

I utkastet foreslås det at § 11 endres som følger;

”Vert det tvist om krav etter § 7 eller § 9 kan kvar av partane krevje at jordskifteretten skal avgjøre spørsmålet.”

I kommentarene til endringen, se utkastet s. 85, uttales det at ”meininga er då at jordskifteretten skal ha denne kompetansen aleine”.

DA mener denne bestemmelsen må strammes opp slik at det klarere fremgår at det er jordskifteretten som har enekompetanse til å avgjøre slike tvister.

Forslag til lovtekst:

Krav etter § 7 eller § 9 avgjøres av jordskifteretten.

Lov 14. juni 1912 nr. 1 om anlegg av taugbaner og løipestrenger

Lovforslagets § 5-3 hjemler at jordskifteretten kan holde skjønn etter veglovens kap. VII og etter lov om taugbaner m.v. I veglovens § 60 er det gjort en tilføyelse om at det er jordskifteretten som holder slike skjønn. Tilsvarende tilføyelse bør også gjøres i lov om taugbaner m.v., for eksempel som en tilføyelse til lov om taugbaner § 16.

Lov 5. mai 1961 om grannegjerde

Lovforslaget innebærer en endring av loven § 14, andre ledd. Slik forslaget er formulert innebærer det at partene må være enige for å kunne å avholde et gjerdeskjønn utenfor jordskiftesak. Dette kan neppe ha vært meningen.

Forslag til lovtekst:

Jordskifteretten avgjer spørsmål om gjerdetvang og gjerdehaldsdeling i samband med jordskiftesak eller som eiga sak. For saksbehandlinga for jordskifteretten gjeld jordskiftelova § 5-5.

Lov av 17. juni 2005 om eigedomsregistrering – matrikkelloven

Lovens § 5, (ikrafttredelse 29. juni 2007) legger til grunn at den enkelte kommune er lokal matrikkelmyndighet. Bestemmelsen åpner imidlertid for at kommunen, etter avtale, kan overlate til annen kommune eller til sentral matrikkelstyresmakt, å føre matrikkelen på sine vegne. I forbindelse med høringsprosessen knyttet til utkast til matrikkelforskrift har DA, på vegne av jordskifterettene (heretter JSR), gjentatte ganger anført at forskriften burde tilpasses slik at JSR kan rapportere direkte i matrikkelen. Dette synspunktet er begrunnet i at jordskiftesakene ofte er komplekse (mange eiendommer, mange uklare grenser og rettighetsforhold, sameieproblematikk m.v.) og at JSR, med førstehånds kunnskap til den enkelte sak, har klart bedre forutsetninger enn den enkelte kommune til å føre opplysninger inn i matrikkelen. Årlig rapporterer JSR om lag 25.000 grensepunkter til matrikkelen. Årlig avsluttes om lag 1.000 saker med mellom 8- 10.000 parter involvert. Antall nye eiendommer som etableres er også betydelig. Jordskiftedomstolene er en særdomstol og dette innebærer at rettens avgjørelser har rettskraftvirkninger. Etter at avgjørelsen har fått rettskraft kan ikke jordskifteretten endre eller åpne en avsluttet sak.

Når avgjørelsen er rettskraftig skal domstolen fremsette krav om matrikkelføring og sørge for tinglysning. Manglende matrikkelføring innebærer at man ikke får tinglyst de aktuelle avgjørelser. Dette kan innebære at grunnbokas troverdighet svekkes. Jordskiftedomstolen som domstol har heller ikke klagerett dersom krav om matrikkelføring avvises eller man oppdager feil i matrikkelføringen. Prinsippet om rettskraft sammenholdt med situasjoner det man oppdager feil i matrikkelen reiser spørsmål ved aktørenes roller og ansvar og tilsier at JSR bør føre matrikkelen i egne saker.

DA har tidligere tatt opp denne problemstillingen, jf. vårt brev til departementet av 3. juli 2009. DA mener, i likhet med Miljøverndepartementet, at dette kan la seg løse rent lovteknisk gjennom en endring av Lov om eiendomsregistrering § 5a.

Lov av 3. juni 1994 nr 15 om Enhetsregisteret

Jordskifteloven § 34b legger til grunn at retten kan ”skipe dei lag som er nødvendig for å kunne ordne bruk og sambruk innan skiftet”. Denne bestemmelsen er videreført i lovutkastet § 3-14. For mange av de lag som jordskifteretten etablerer er det både hensiktsmessig og nødvendig å la seg registrere i ulike offentlige registre. Dette er et krav dersom man bl.a. skal kunne motta offentlig tilskudd. Registrering i Enhetsregisteret er en forutsetning for å kunne la seg registrere i ett eller flere tilknyttede registre. For de lag som jordskifteretten normalt stifter er det anbefalt at disse registreres i Enhetsregisteret som et tingsrettlig sameie.

Lov om Enhetsregisteret § 6 bokstav b legger til grunn at;

”Deltakere i tingsrettlig sameie skal registreres med navn/firma, adresse, og fødselsnummer, D-nummer eller organisasjonsnummer”.

Utfordringen for jordskifterettene er at det i slike tilfeller kreves at alle medlemmer i laget må registreres med fullt personnummer. Bruksordningssaker omfatter ofte et tresifret antall personer og dette kravet medfører at saken stopper opp og at man ikke får iverksatt den bruksordning som jordskifteretten har utarbeidet. Kravet om at alle skal registreres med personnummer fremstår som svært uhenksom fordi disse lagene nettopp er etablert mellom personer i deres egenskap som eiere av fast eiendom – det er eiendommene og utnyttelse av disse bruksordningene er etablert for.

Etter DA sin vurdering bør loven endres slik at registrering i Enhetsregisteret av tingsrettslige sameier skal være knyttet til det enkelte gnr/bnr. På denne måten vil også registeret til enhver tid være oppdatert uavhengig av endring i hjemmelsforholdene. DA ber om at nødvendig lovendring gjennomføres i forbindelse med ny jordskiftelov.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

DA vil i forbindelse med økonomiske og administrative konsekvenser av ny jordskiftelov nedenfor komme inn på sakstilgangen, forhold som påvirker saksavviklingen, behov for nytt saksbehandlingssystem, kompetansetiltak, økonomiske og administrative konsekvenser av forslag til ny rettsmiddelordning, økonomiske konsekvenser av de nye gebyrreglene og føring av matrikkelen.

4.1 Sakstilgangen som følge av ny jordskiftelov

Ny jordskiftelov kan i noen grad innebære en økt sakstilgang til jordskiftedomstolene på bakgrunn av at en del skjønn flyttes fra lensmann og tingrett til jordskifterett. Videre er det foreslått noen nye virkemiddel for jordskifteretten, samtidig som vilkårene for å kreve urbant jordskifte blir enklere. DA er av den oppfatning at dette i seg selv ikke vil medføre en stor økning av antall saker til jordskifteretten. DA antar imidlertid at ny jordskiftelov sammen med økt synliggjøring av jordskifteretten som løsningsorgan, vil kunne øke sakstilgangen til jordskifteretten betydelig. DA vil likevel understreke at budsjettsituasjonen for jordskiftedomstolene i dag er svært stram, slik at ytterligere sakstilgang vil innebære økte restanser dersom jordskiftedomstolene ikke får tilført ekstra ressurser til nedarbeiding av disse.

4.2 Saksavviklingen som følge av ny jordskiftelov

Arbeidsgruppen anfører at en enklere og klarere lov vil bidra til større effektivitet i domstolene. DA stiller seg tvilende til om utkast til ny lov er så mye bedre enn gjeldende lov, at dette i seg selv vil bidra til økt effektivitet i jordskiftedomstolene.

DA er imidlertid svært opptatt av at jordskiftedomstolene skal være i stand til å innfri brukernes krav til rask og effektiv behandling av sakene, samtidig som kvaliteten i avgjørelsene skal ivaretas. For å få en effektiv saksavvikling fra det tidspunkt at ny jordskiftelov trer i kraft, er det helt avgjørende at man klarer å få bygd ned dagens restanser i jordskiftedomstolene. Pr. 31.12.2009 forelå det 1670 ubehandla saker i jordskiftedomstolene. Det vil ta tid å bygge ned denne restansen. I de "tradisjonelle" jordskiftesakene, § 2-sakene, er problemstillingene ofte mange og komplekse, og prosessen i seg selv er tidkrevende. I disse sakene kan det være behov for offentlig forvaltningsmessig behandling, noe som også påvirker saksbehandlingstiden. Dersom restansene fremdeles er på dagens nivå når ny lov trer i kraft, vil dette innebære at jordskifterettene i lang tid må forholde seg til to regelsett avhengig av tidspunkt for da saken kom inn. Dette vil uten tvil hindre effektiviteten og saksavviklingen i jordskiftedomstolene, og dermed også være en fare for rettssikkerheten. DA er av den oppfatning av at ny jordskiftelov utløser behov for ekstra ressurser knyttet til restansenedarbeiding. DA har i økonomiplanen for perioden 2010 – 2014 spilt inn et behov i denne anledning på 4 mill pr. år over en tre års periode, og deretter 2 mill de neste to årene.

Det kan for øvrig nevnes at DA har meget god erfaring fra tilsvarende restansenedarbeiding i de alminnelige domstolene

4.3 Nytt saksbehandlingssystem som følge av ny jordskiftelov

DA har ved flere anledninger påpekt at nye lover av denne typen ikke kan iverksettes før berørte saksbehandlingssystemer er tilpasset til loven. Dette gjelder også ved ikrafttredelse av ny jordskiftelov.

I St. meld. nr. 19 (2008-2009) reflekterer man over det offentliges mangfold av oppgaver og organisering. En felles offentlig IT- arkitektur skal derfor være fleksibel nok til å imøtekomme de ulike virksomheters og sektors behov. Samtidig skal arkitekturen legge til rette for bedre samhandling mellom ulike IT- løsninger som finnes i offentlig sektor. En

felles IT- arkitektur for offentlig sektor er nå vedtatt. Det er sju arkitekturprinsipper som skal legges til grunn for statlige virksomheter *ved utvikling av nye IT- løsninger eller ved vesentlige endringer av eksisterende løsninger*. DA vil i denne sammenheng ikke gå inn på noen av disse sju arkitektprinsippene, men vil understreke at jordskiftedomstolene saksbehandlingssystem ikke oppfyller noen av disse.

Utvikling av jordskiftedomstolenes saksbehandlingssystem ble startet på begynnelsen av 1990-tallet. Systemet ble utviklet for bruk i jordskiftedomstolene og har etter den tid vært i kontinuerlig utvikling. Systemet er egenutviklet.

Kompetanse på dagens system, innehas av få personer. Systemet er programmert i et språk som ikke lenger benyttes. Systemet har også et sterkt behov for å fornye brukergrensesnitt og teknologi. På grunn av at systemet ikke er tilpasset dagens teknologi, er det også svært vanskelig å knytte til seg ekstern bistand. Dette innebærer at dagens saksbehandlingsverktøy er svært risikoutsatt.

Dagens saksbehandlingssystem oppfyller ikke kravene til IT- standarder, til journalføring og arkivering i offentlig sektor. Videreutvikling av dagens systemer etter gjeldende arkitekturprinsipper samt økt behov for samhandling med eksterne databaser er ingen farbar vei.

En forutsetning for ikrafttredelse av ny jordskiftelov, er derfor at nytt saksbehandlingsverktøy for jordskiftedomstolene må på plass senest samtidig med at ny lov trer i kraft. Dette er avgjørende for at domstolene skal være i stand til å møte ny lov på en slik måte at domstolen kan ha en effektiv og forsvarlig saksbehandling

For å kunne realisere et nytt saksbehandlingsverktøy, må det tilføres nye midler. Det vil ta to år å utvikle og å få på plass nytt saksbehandlingssystem i jordskiftedomstolene. Det ble ikke stilt midler til disposisjon for dette i 2010. Dette innebærer at loven tidligst kan tre i kraft i 2013, under forutsetning at det stilles nødvendige midler til disposisjon i 2011. Kostnadene med nytt saksbehandlingssystem er estimert til 8 mill. kroner i to år, totalt 16 mill. kroner. Deretter vil det være behov for 2 mill. kroner i to år knyttet til testing og opplæring, totalt 4 mill. kroner.

4.4 Kompetansetiltak som følge av ny jordskiftelov

Som vi har vært inne på innebærer ny jordskiftelov at nytt saksbehandlingssystem må på plass. Dette utløser et opplæringsbehov for alle ansatte i jordskiftedomstolene. Denne opplæringen må skje i forkant av at ny lov trer i kraft.

Selve loven vil også utløse kompetansetiltak for alle ansatte. Jordskiftedommerne må inneha kompetanse på hele loven, mens ingeniører og saksbehandlere kan nøye seg med noe mer overflattisk gjennomgang av ny lov. Det vil derfor være et økt behov for kompetanserettede tiltak i størrelsesorden 4 mill. kroner over to år.

4.5 Økonomiske og administrative konsekvenser av forslag til ny rettsmiddelordning

DA har på oppdrag fra LMD utredet dette spørsmålet. Utredningen i sin helhet vil bli oversendt departementet i egen forsendelse. I vår høringsuttalelse tar vi derfor kun inn

oppsummeringen fra denne utredningen som gjelder alternativ 1, der dagens jordskifteoverretter forutsettes lagt ned

4.5.1 Bemanningsbehov

Dersom lagmannsrettene overtar som ankeinstans for alle saker som behandles etter jordskifteloven medfører dette at lagmannsrettene må styrkes med jordskiftefaglig kompetanse. Behovet for jordskiftelagdommere er beregnet til mellom 6-8 årsverk på landsbasis. Lagmannsrettene vil videre ha behov for til sammen mellom 6-7 utrederstillinger og 5-6 saksbehandlerstillinger. Dette er en økning på mellom 5-9 stillinger sammenlignet med jordskifteoverrettenes bemanning i dag. Forslaget anses ikke å ha betydning for bemanningen av juridiske dommere i lagmannsrettene.

4.5.2 Organisatoriske løsninger

Dersom lagmannsrettene overtar som ankeinstans for alle saker som behandles etter jordskifteloven, forutsettes det at den jordskiftefaglige kompetansen tilføres som en permanent og integrert del av lagmannsrettene. I spørsmålet om det bør etableres jordskiftefaglige enheter ved alle de seks lagmannsrettene, eller om den jordskiftefaglige kompetansen bør fordeles på færre lagmannsretter, må det foretas en avveining av ulempene ved at to eller flere domstoler må dele dommerressurser, mot ulempene ved at de jordskiftefaglige miljøene blir splittet opp i mindre enheter. DA mener det vil være mest ønskelig å etablere en jordskiftefaglig enhet ved alle lagmannsrettene. Det er lagt avgjørende vekt på hensynet til en best mulig integrering av jordskiftelagdommerne i lagmannsrettene, og på hensynet til at lagmannsrettene skal opprettholde en enhetlig domstolskultur. Dersom det blir aktuelt å etablere færre enn seks jordskiftemiljø, mener DA det bør etableres jordskiftemiljø ved fire lagmannsretter.

4.5.3 Personalmessige og arbeidsrettslige konsekvenser

En sammenslåing av ankeinstansene kommer ikke i strid med Grunnlovens bestemmelser i § 22 om at dommere bare kan gis avskjed med dom og at de ikke kan flyttes mot sin vilje.

For jordskifteoverrettslederne vil en sammenslåing med ankeinstansene representere en omorganisering som i utgangspunktet ikke innebærer et bortfall av deres embeter. Det vil måtte gjøres en samlet vurdering av konsekvensene på individuelt nivå for å ta konkret stilling til bortfall av embete.

For saksbehandlere og utredere utløser sammenslåing av ankeinstansene både en rett og plikt til å utføre oppgavene på et nytt forretningssted. Det vil måtte forhandles individuelt om eventuelt fritak fra flytteplikt.

4.5.4 Kostnader

Det er mye usikkerhet knyttet til de økonomiske beregningene ved at jordskifteoverrettenes virksomhet overføres til lagmannsrettene. Usikkerheten er knyttet til hvilken organisatorisk løsning som velges (4 vs 6 lagmannsretter) og hvilken bemanning som er nødvendig. Videre er det svært vanskelig å være presis når utgifter knyttet til lokaler estimeres. Omstillingskostnadene totalt er estimert til å ligge i området 2,5-4,4 mill. kroner, og de varige kostnadene fra 3,3-5,9 mill. kroner. Dersom 6-8 jordskiftelagdommere skal ha

lagdommerlønn medfører dette ytterligere 1,1-1,4 mill. kroner i økte årlige utgifter.

4.5.5 Nyttetraktninger

Lagmannsretten som felles rettsmiddelinstans for alle avgjørelser etter jordskifteloven, innebærer en forenkling av reglene om bruk av rettsmidler. Partene får én ankeinstans å forholde seg til, og man slipper ulempene ved at ulike avgjørelser i en og samme sak kan ankes til to ulike ankeinstanser. De foreslåtte reglene om rettens sammensetning åpner for fleksibilitet med hensyn til rettens sammensetning. Dette vil bidra til en smidig saksavvikling, samtidig som retten vil kunne få en sammensetning hvor de faglige kvalifikasjonene er tilpasset den enkelte sak. Dette kan bidra til å styrke kvaliteten på ankebehandlingen, og samtidig øke partenes og allmennhetens tillit til ankebehandlingen.

Jordskifteoverrettene er svært små domstoler. Ved at disse overføres til lagmannsrettene vil man få mindre sårbare enheter og samlet sett en mer effektiv domstolsdrift.

4.6 Økonomiske konsekvenser av forslag til nye gebyrregler

LMD har bedt DA om å utrede konsekvensene av de nye gebyrreglene. Dette kommenteres ikke i detalj under dette punktet. Vi viser til egen utredning som er oversendt departementet. Hovedkonklusjonen i undersøkelsen er at det er grunn til å anta at de nye gebyrreglene vil innebærer en nedgang i gebyrene til jordskiftedomstolene. For de avslutta sakene i 2008, ville nye gebyrregler ha medført en reduksjon i gebyrinntektene i overkant av 4,5 millioner kroner.

4.7 Førings av matrikkelen

Dersom JSR skal kunne føre egne saker i matrikkelen innebærer dette for det første et opplæringsbehov. Det må legges til grunn at jordskifterettens opplæringsbehov vil bli dekket av den opplæring som i dag er tilbudt den enkelte kommune. På landsbasis vil det være behov for 3-4 årsverk, såkalte superbrukere, som skal ivareta matrikkelføring for jordskiftedomstolene. Dette er nye årsverk som må tilføres jordskiftedomstolene.

Slik DA ser det må imidlertid kostnader veies opp mot den effektiviseringsgevinst som kan oppnås ved at sakene undergis en fullstendig arbeidsflyt i jordskiftedomstolene. I et overordnet perspektiv vil vi også anføre at en myndighetsoverføring til JSR vil bidra til å heve kvaliteten i matrikkelføringen og derved sikre rettsikkerheten i den enkelte sak.

4.8 Oppsummering

Ny lov vil, som vi har vært inne på innledningsvis, utløse en rekke administrative og økonomiske konsekvenser. DA ber om at LMD som fagdepartement formidler dette og understreker betydningen av dette overfor Justisdepartementet i forbindelse med budsjettarbeidet for de kommende årene.

Med hilsen

Tor Langbach
Direktør

Solveig Moen
Avdelingsdirektør